Аналітичний звіт за результатами дослідження сприйняття мешканцями Рівненської області й експертами ролі парламенту та народних депутатів в умовах воєнного стану та вивчення запитів щодо форм комунікації

2023

Ця публікація стала можливою завдяки щедрій підтримці американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст публікації не обов'язково відображає погляди USAID чи уряду Сполучених Штатів. Публікація здійснена в рамках Програми USAID «РАДА: наступне покоління», яка є п’ятирічною ініціативою (2021–2026), що впроваджується ГО «Інтерньюз-Україна».

Зміст

4 Мета дослідження

5 Методологія дослідження

6 Результати опитування громадської думки

29 Результати експертних інтерв'ю

32 Аналіз результатів та висновки

34 Рекомендації

Мета дослідження

Мета цього дослідження — дослідити сприйняття мешканцями Рівненської області та експертами ролі парламенту і народних депутатів в умовах воєнного стану та вивчити запити щодо форм комунікацій.

Для цього було обрано два типи опитувань, за допомогою яких вдалося:

- визначити рівень взаємодії виборців з народними депутатами та розуміння сфери їх діяльності та ролі;
- ідентифікувати форми комунікації та співпраці між депутатами, як представниками парламенту, та потенційними стейкголдерами.

Репрезентативне опитування мешканців Рівненської області від 18 років і старше. Вибірка репрезентативна за віком, статтю та типом поселення. Респонденти були опитані шляхом особистого формалізованого інтерв'ю (face-to-face). Вибіркова сукупність становить 1227 респондентів.

Експертне опитування (інтерв'ю) стосується оцінки форм і методів комунікації та співпраці між народними депутатами та органами місцевого самоврядування, бізнесу, неурядового сектору у громадах Рівненщини. Було опитано 12 експертів.

Результати дослідження можна використовувати в процесі вдосконалення взаємодії народних депутатів з виборцями та іншими стейкголдерами під час вирішення певних питань чи проблем на законодавчому рівні. Разом з тим, результати дослідження, сприятимуть кращому розумінню ефективності певних форм комунікацій.

Методологія дослідження

Дослідження щодо сприйняття мешканцями Рівненської області та експертами ролі парламенту і народних депутатів в умовах воєнного стану та вивчення запитів щодо форм комунікації проводилося Школою політичної аналітики «ПОЛІС» за допомогою репрезентативного опитування громадської думки та експертних інтерв'ю.

Комплексне дослідження відбувалося в три етапи.

1

На першому етапі дослідники провели репрезентативне опитування громадської думки мешканців Рівненської області за статтю, віком та типом поселення. Метою опитування було вивчити впізнаваність народних депутатів обраних від Рівненської області, рівень їх взаємодії з виборцями та розуміння сфери діяльності народного депутата. Додатково було вивчено думку громадськості щодо розуміння ролі народного депутата України та ВРУ як інституції. За результатами цього етапу дослідження виокремлено певні форми комунікацій з народними депутатами, які найчастіше використовують виборці, і визначено ключові проблеми для подальшого опрацювання з іншими стейкголдерами.

2

На другому етапі дослідники провели серію експертних інтерв'ю для детального вивчення форм комунікацій між виборцями і народними депутатами. За результатами цього етапу дослідження вдалося виявити форму поведінки різних стейкголдерів з народними депутатами в контексті вирішення певних поточних питань та проблем на законодавчому рівні.

3

На третьому етапі сформували аналітичний звіт за результатами проведених досліджень з аналізом та висновками. Подальші кроки третього етапу передбачають публічну презентацію результатів дослідження, висвітлення аналітичних матеріалів у медіа та їх передачу зацікавленим сторонам у Рівненській області з метою покращення форм комунікації між стейкголдерами та народними депутатами.

Результати опитування громадської думки

З 5 квітня по 21 квітня 2023 року Аналітичний центр «Школа політичної аналітики «Поліс» Національного університету «Острозька академія» в рамках дослідження «Сприйняття громадянами ролі парламенту та народних депутатів в умовах воєнного стану та вивчення запитів щодо форм комунікації» в межах проекту «Практична аналітика для парламенту» провів опитування громадської думки.

Методом маршрутного опитування за місцем проживання респондента (face-to-face) на основі випадкової, квотної вибірки опитано 1227 мешканців Рівненської області від 18 років і старше, які мають право голосу. Вибірка є репрезентативною для населення Рівненської області за статтю, віком та типом поселення. Похибка репрезентативності (з імовірністю 0,9545 та врахуванням дизайн-ефекту 1,1) не перевищує 3%.

Методологія

Опитування проводилося у межах територіальних громад Рівненської області. Вибіркова сукупність репрезентативна за віком, статтю і типом поселення для дорослого населення віком 18 років і старше.

Розподіл населення за населеними пунктами здійснено на основі статистичних даних Державного реєстру виборців, а розподіл населення за статтю і віком здійснено на основі даних Державного комітету статистики України.

Для побудови вибірки використовувався багатоступінчастий імовірнісний вибірковий метод, а для відбору респондента — випадковий маршрут і правило останнього дня народження.

1 Перший етап: територія Рівненської області була поділена на 64 територіальні громади.

2 Другий етап: територія області була поділена на сільські та міські одиниці. Населені пункти були розподілені на типи за кількістю жителів:

- міста з населенням понад 50.000
- міста з населенням до 50.000
- селища міського типу
- села

Населені пункти були відібрані за методом PPS (probability proportional to size). Кількість відібраних населених пунктів пропорційна частці населення, що живе в містах/селах певного типу в кожній територіальній громаді області.

3 Третій етап: домогосподарства були відібрані методом випадкового маршруту, а респонденти — за правилом останнього дня народження.

Сума відсотків відповідей у діаграмах та таблицях може не дорівнювати 100% через врахування кількох варіантів відповідей. Усі результати округлені до десятих.

Коефіцієнт досяжності респондентів — 68,4%.

Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0,9545) не перевищує: Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0,9545) не перевищує: **2,9%** — для показників, близьких до 50%; **2,5%** — для показників, близьких до 25% та 75%; **2,3%** — для показників, близьких до 20% та 80%; **2%** — для показників, близьких до 15% та 85%; **1,7%** — для показників, близьких до 10% та 90%; **1,2%** — для показників, близьких до 5% та 95%; **0,6%** — для показників, близьких до 1% та 99%.

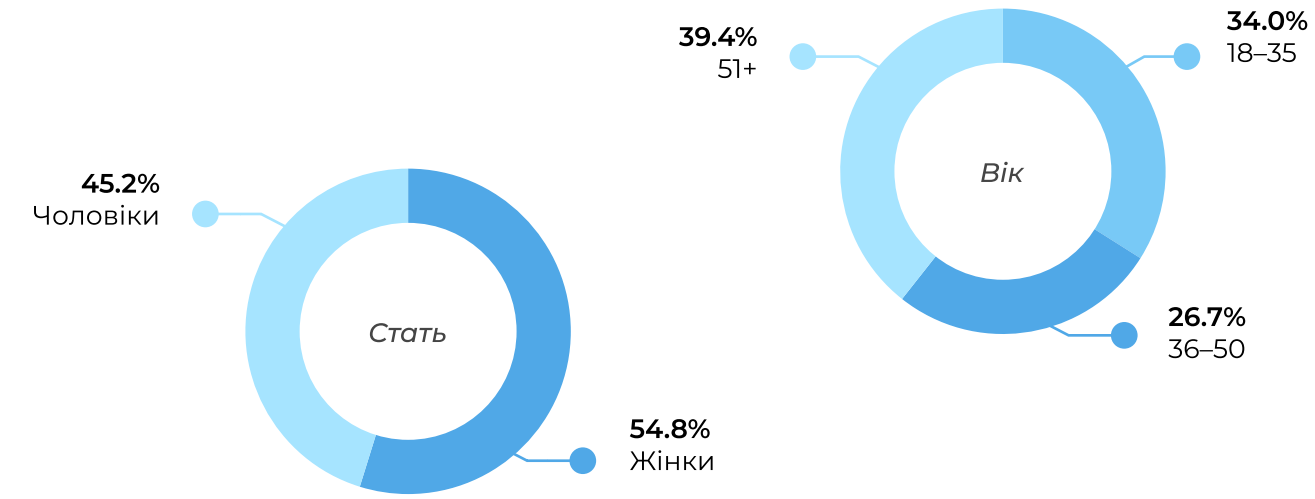

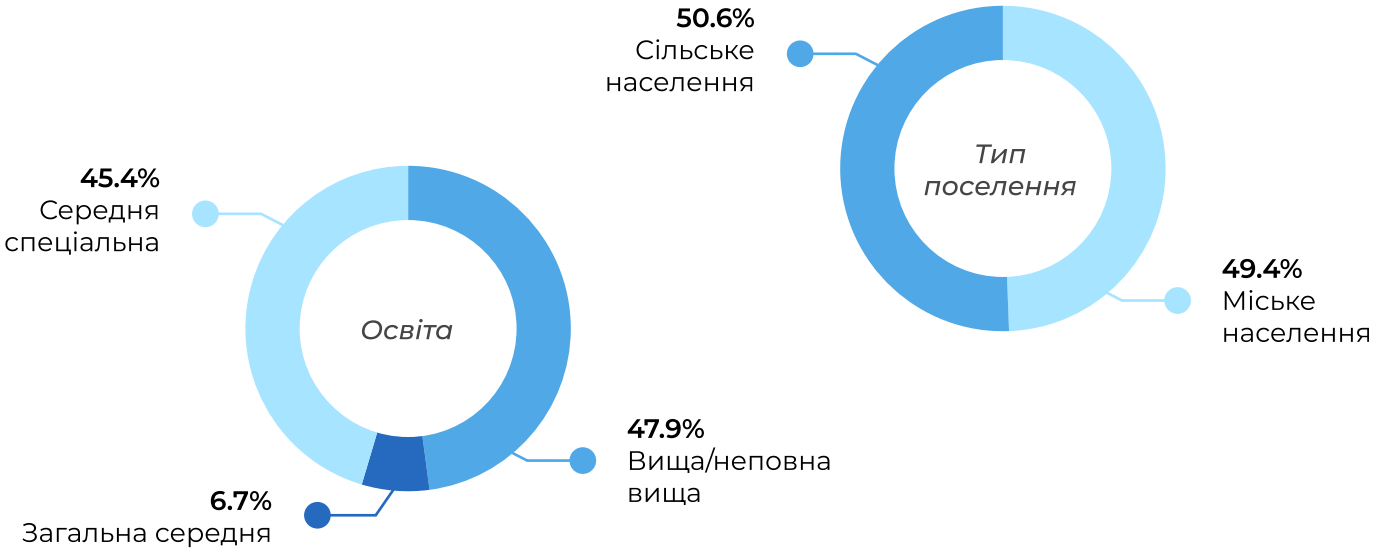

Блок 1. Впізнаваність та взаємодія з народним депутатом

Політична участь у виборах

Більшість мешканців Рівненської області є політично активними, оскільки 72% респондентів брали участь у виборах до ВРУ 2019 року та місцевих виборах 2020 року. Найвищий рівень політичної участі простежується серед респондентів віком 51 і старше (82,2%), жінок (75%) та міського населення (76,5%). Тоді як нижчий рівень політичної участі серед молоді віком 18–35 років (59,6%), чоловіків (68,4%) та сільського населення (67,6%).

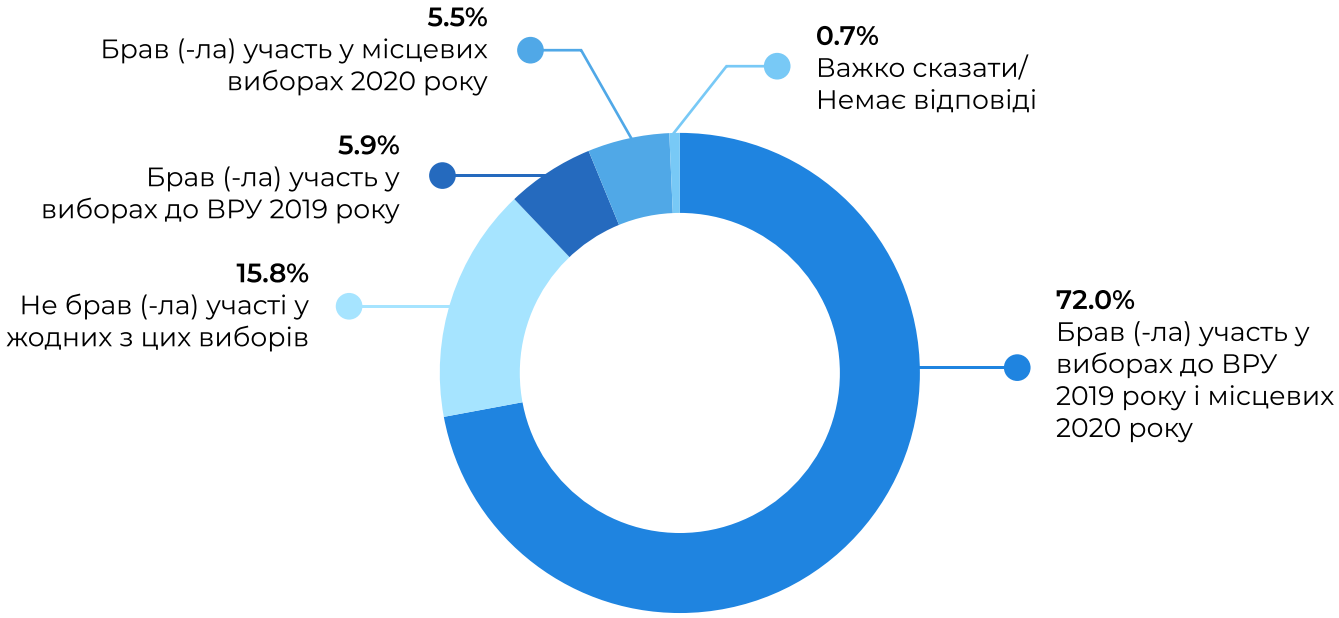

Графік 1. Чи брали Ви участь у останніх виборах до ВРУ 2019 року та/або місцевих виборах 2020 року?

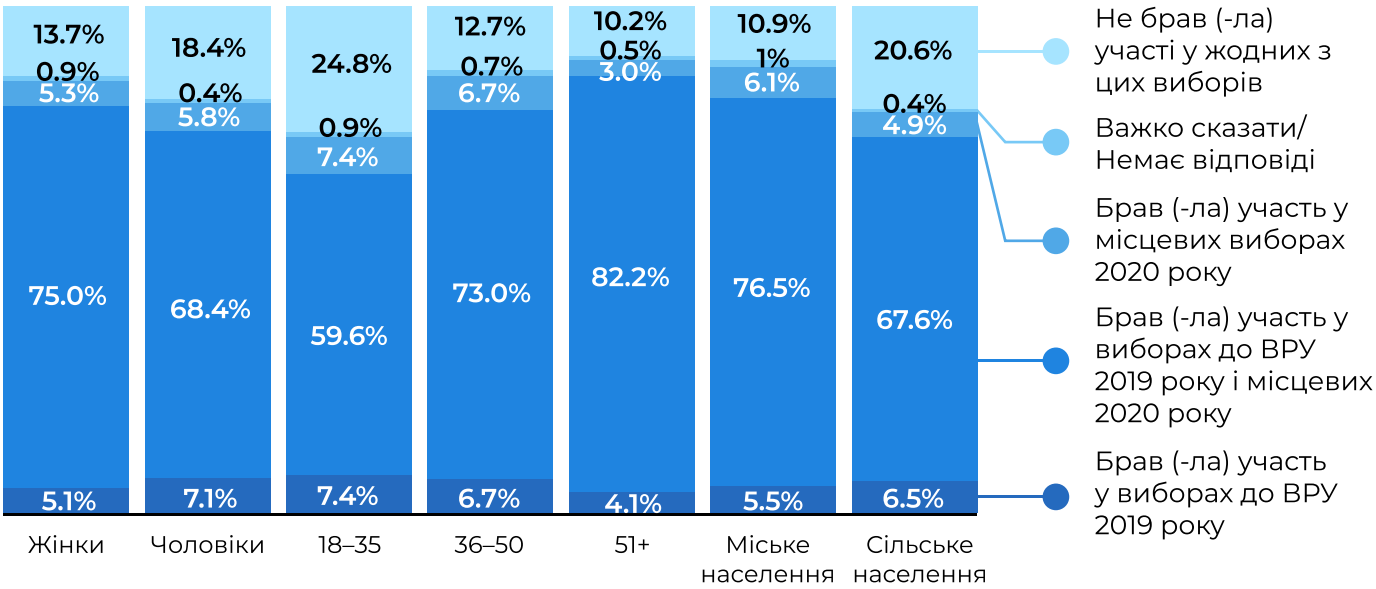

Графік 2. Чи брали Ви участь у останніх виборах до ВРУ 2019 року та/або місцевих виборах 2020 року?

Обізнаність про народних депутатів

Лише 42,8% респондентів знають прізвище народного депутата України, обраного від їх округу або за списком партії від Рівненської області. Вищий рівень обізнаності простежується серед респондентів віком 36–50 (54,1%), жінок (44%) та міського населення (46,4%). Найнижчий рівень обізнаності серед молоді віком 18–35 років (32,6%), чоловіків (41,4%) та сільського населення (39,3%). Ще нижчий рівень обізнаності респондентів щодо партійної приналежності народного депутата (35,6%), який корелює із загальною обізнаністю респондентів щодо народних депутатів у розрізі соціально-демографічних показників.

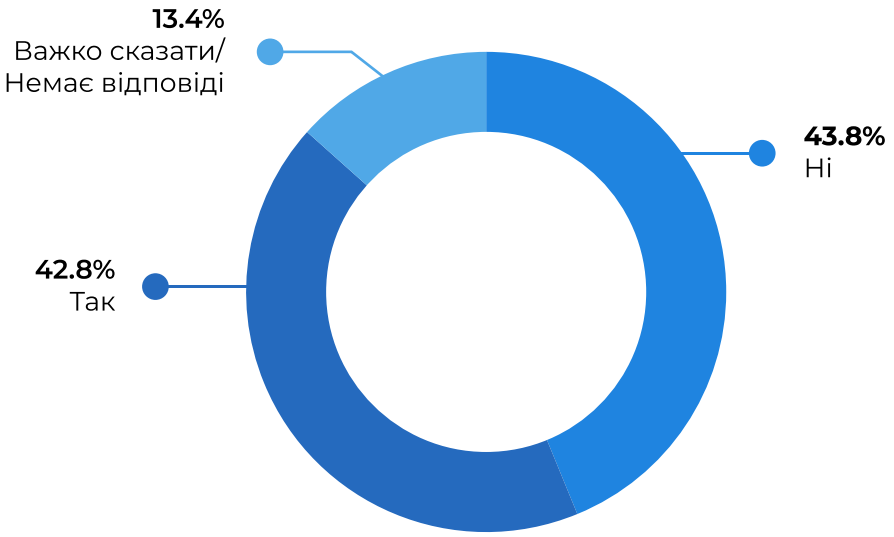

Графік 3. Чи знаєте Ви ім'я народного депутата, обраного від Вашого округу або за списком партії від Рівненської області до Верховної Ради України?

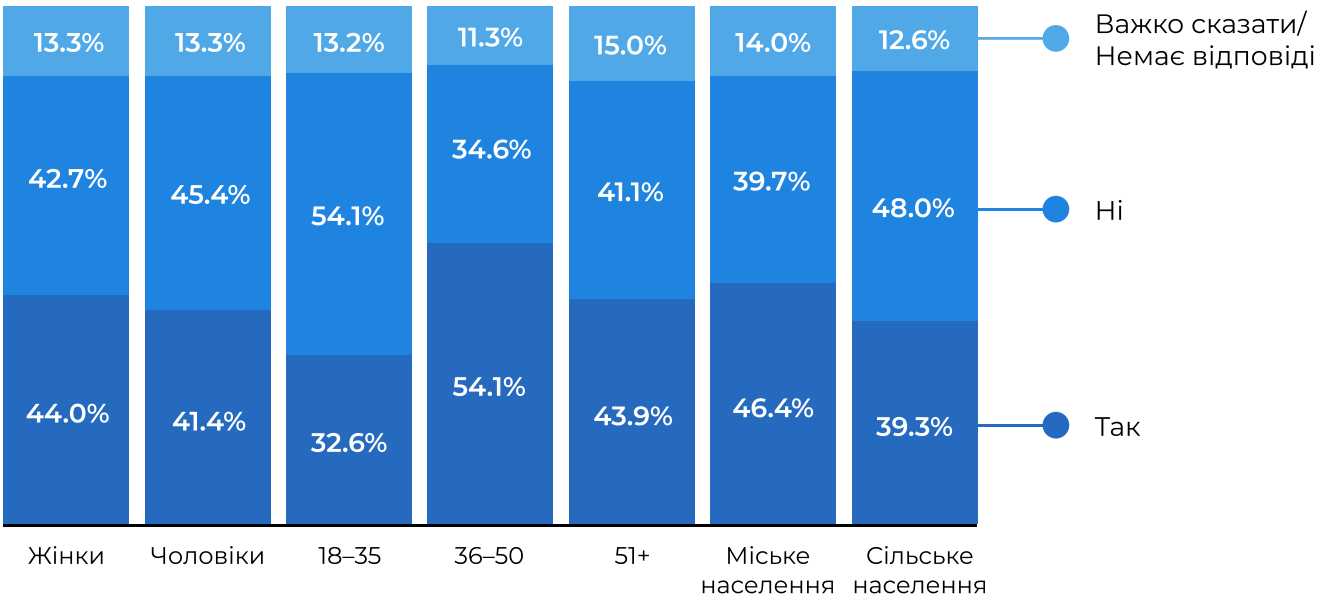

Графік 4. Чи знаєте Ви ім'я народного депутата, обраного від Вашого округу або за списком партії від Рівненської області до Верховної Ради України?

Серед найбільш впізнаваних народних депутатів від Рівненської області є Олександр Ковальчук (27,9%), Сергій Євтушок (26,5%), Віктор М'ялик (18,3%), Сергій Литвиненко (17,3%) та Олександр Аліксійчук (15,5%).

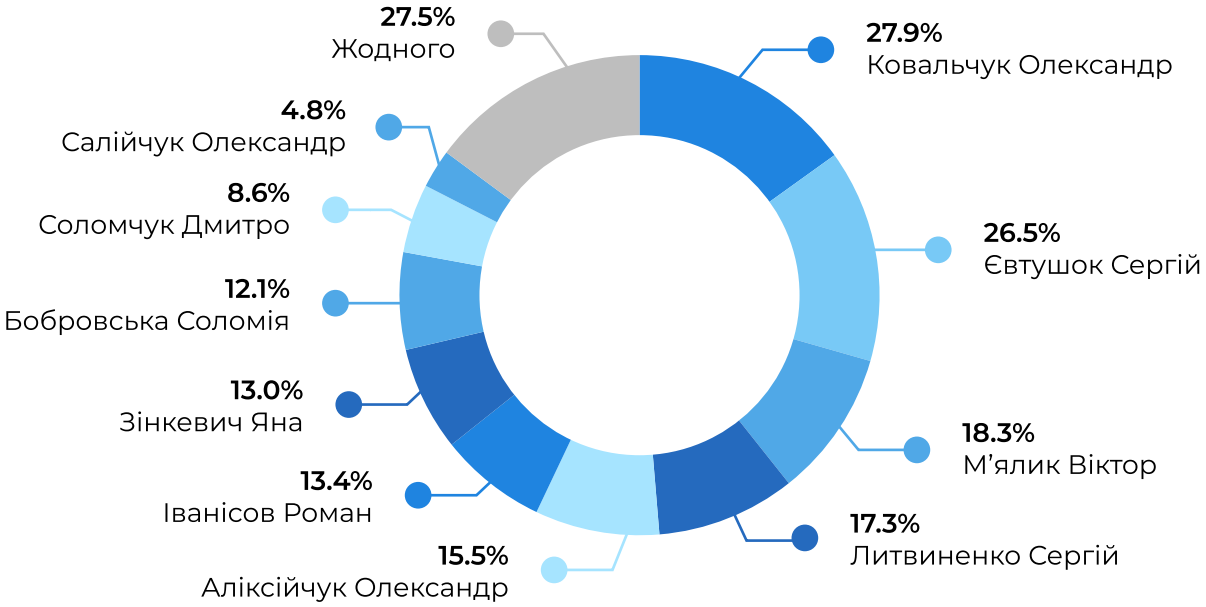

Графік 5. Кого з перелічених народних депутатів України від Рівненської області Ви знаєте?

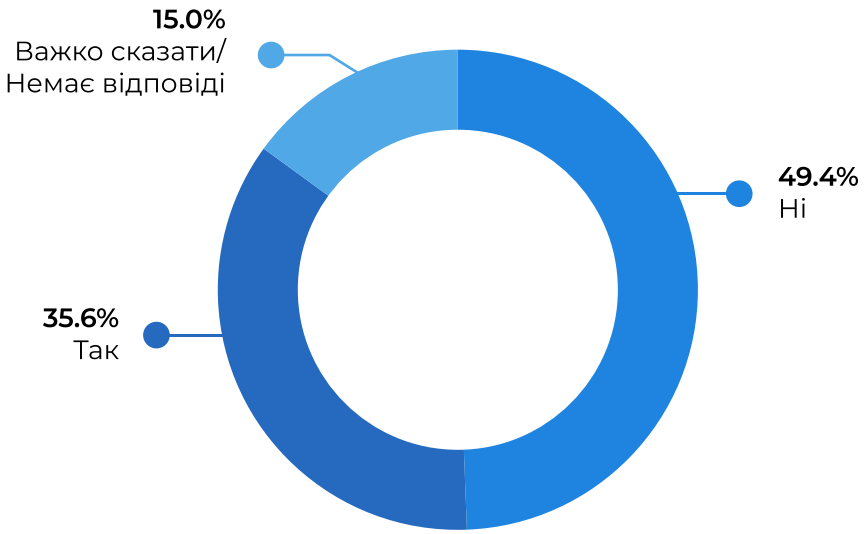

Графік 6. Чи знаєте Ви назву партії або фракції (групи), до якої належить народний депутат Вашого округу або обраний за списком?

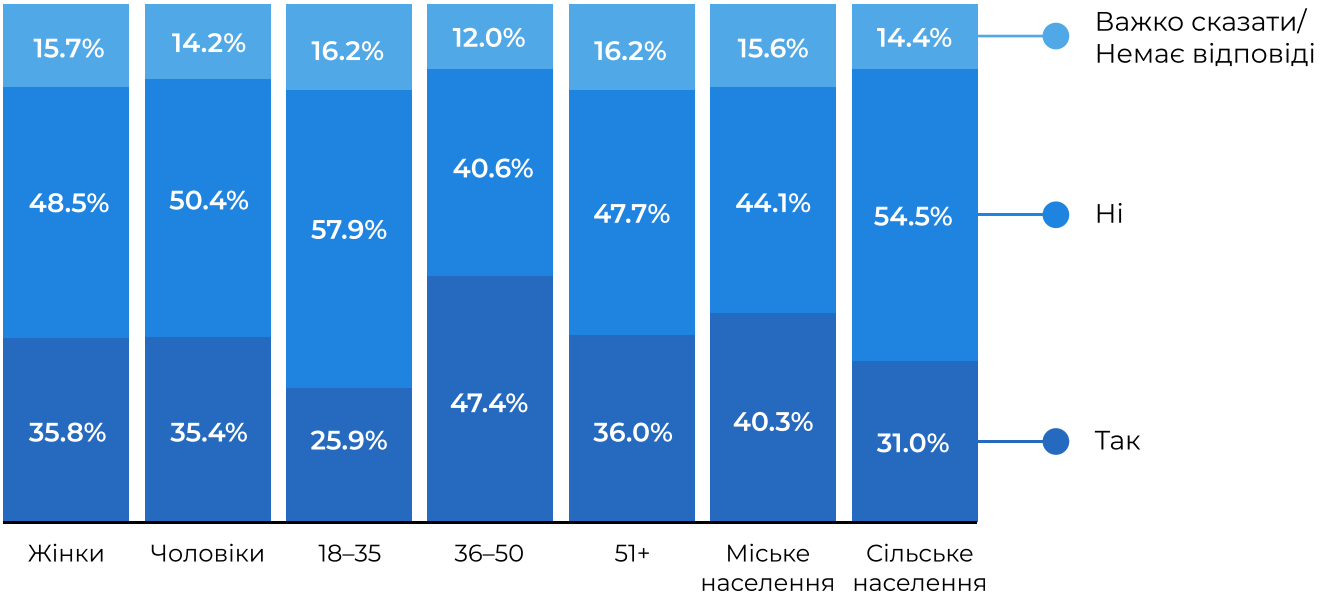

Графік 7. Чи знаєте Ви назву партії або фракції (групи), до якої належить народний депутат Вашого округу або обраний за списком?

Обізнаність щодо діяльності народних депутатів

61,5% респондентів («точно, ні» та «скоріше, ні») не цікавляться діяльністю народного депутата, обраного від їх округу або за списком партії від Рівненської області. Лише 16,9% опитаних («безумовно, так» і «скоріше, так») цікавляться діяльністю народних депутатів. Найбільш цікавляться діяльністю народних депутатів («безумовно, так» і «скоріше, так») респонденти віком 36–50 (25%), чоловіки (17,9%) та міське населення (20,8%). Разом з тим, більшість респондентів (56,9%) нічого не знає про законодавчі ініціативи свої обранців, частково знають лише 17,4% та повністю — 2,6% респондентів.

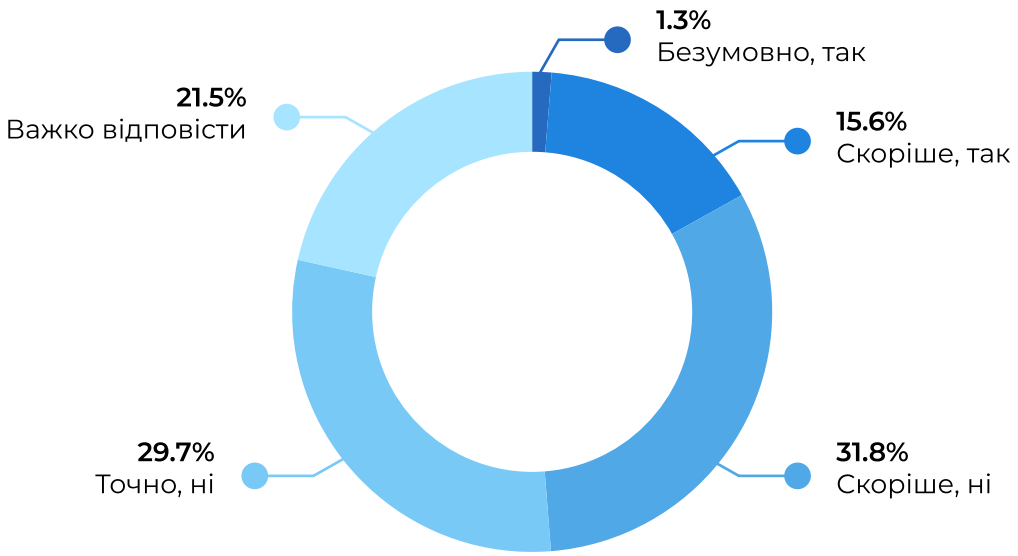

Графік 8. Чи цікавитесь Ви їх депутатською діяльністю?

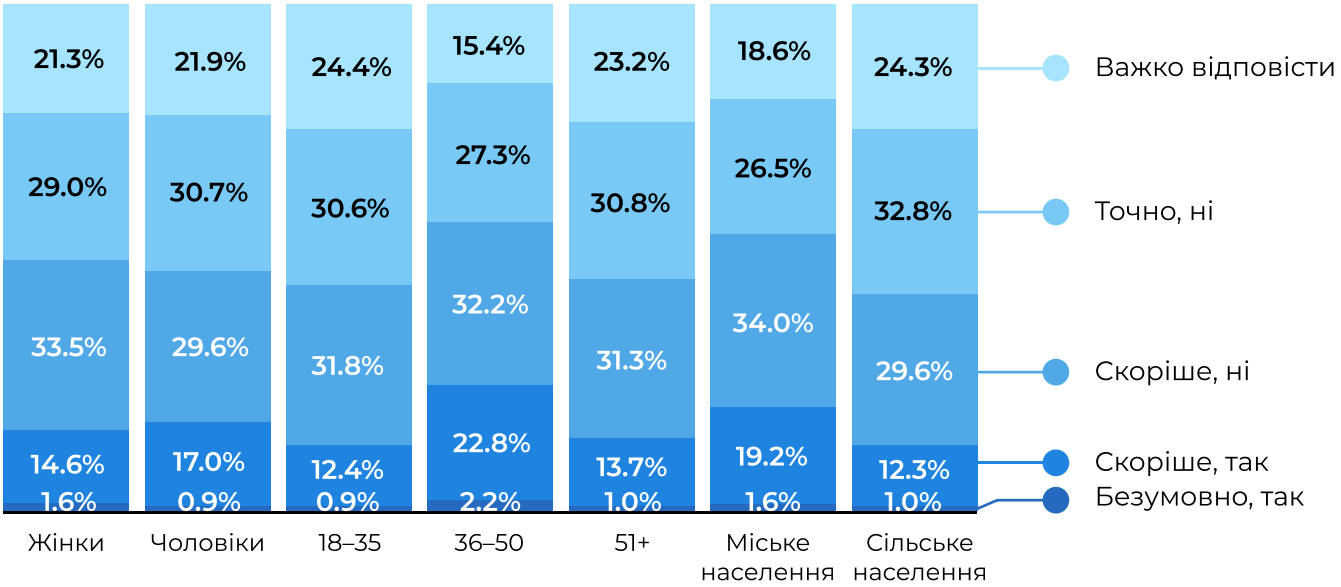

Графік 9. Чи цікавитесь Ви їх депутатською діяльністю?

	Писав (-ла) звернення/ подавав (-ла) скаргу (-и)	Ходив (-ла) на прийом до депутата	Через соціальні сторінки	Ходив (-ла) на звіти депутата	Інше
Аліксійчук Олександр	2.8%	2.1%	11.1%	0.7%	0.7%
Бобровська Соломія	6.3%	2.8%	3.5%	0.7%	0.0%
Євтушок Сергій	3.5%	2.1%	2.1%	0.0%	0.7%
Зінкевич Яна	2.8%	0.7%	4.9%	0.0%	0.0%
Іванісов Роман	0.7%	0.7%	0.7%	0.7%	0.0%
Ковальчук Олександр	4.9%	1.4%	2.1%	0.0%	1.4%
Литвиненко Сергій	11.8%	0.7%	4.2%	0.0%	0.0%
М'ялик Віктор	5.6%	1.4%	1.4%	1.4%	4.2%
Салійчук Олександр	0.7%	0.7%	0.7%	0.0%	0.0%
Соломчук Дмитро	6.3%	0.7%	0.7%	0.0%	0.0%

Графік 10. Як Ви взаємодіяли з народним депутатом?

Взаємодія з народним депутатом

Лише 27,4% респондентів, які знають прізвище народного депутата, будь-яким чином взаємодіяли з ним. Таким чином лише кожен десятий респондент будь-яким чином взаємодіяв з народним депутатом (11,7% від загальної кількості опитаних). Серед народних депутатів від Рівненської області, з якими взаємодіяли респонденти (n = 144), найчастіше є Олександр Аліксійчук (17,4%), Сергій Литвиненко (16,7%), Віктор М'ялик (13,9%), Соломія Бобровська (13,2%) та Олександр Ковальчук (9,7%).

Найчастіше взаємодіють з народним депутатом через звернення і скарги (45,1%) та через соціальні сторінки (31,3%), а найменше через прийом до депутата (13,2%) та відвідування звітів (3,5%).

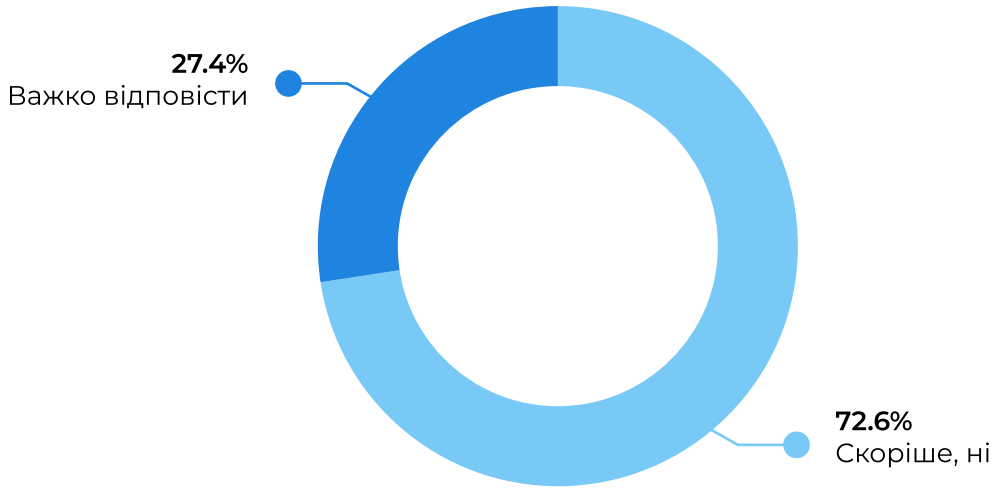

Графік 11. Кого з перелічених народних депутатів України від Рівненської області Ви знаєте?

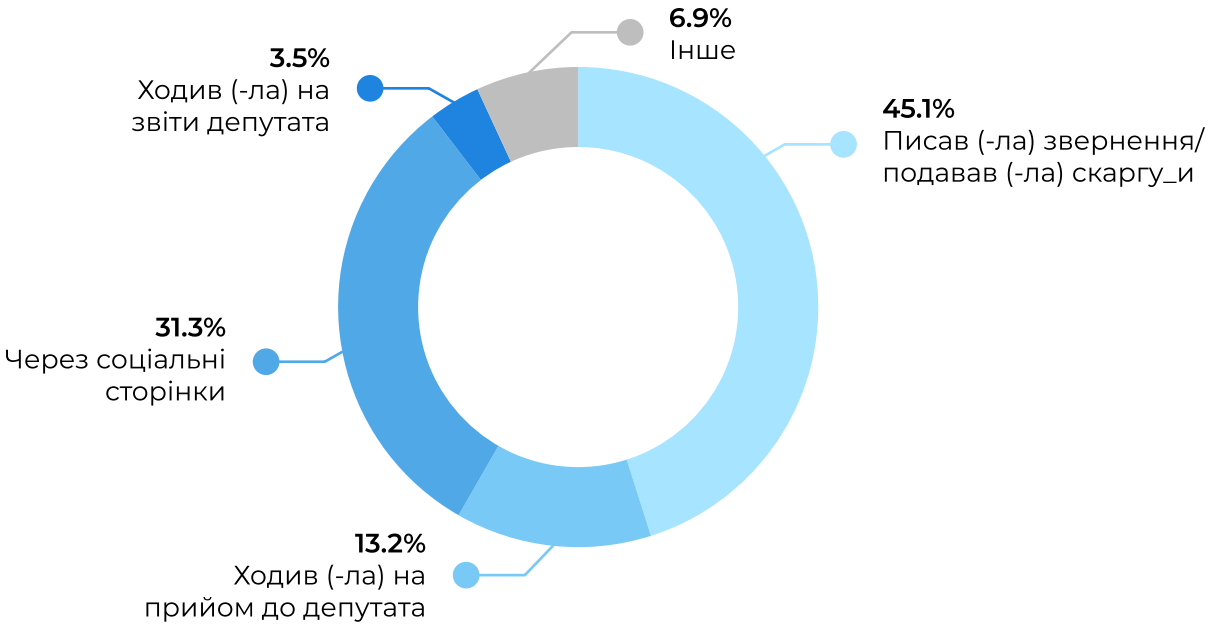

Графік 12. Кого з перелічених народних депутатів України від Рівненської області Ви знаєте?

Після повномасштабного вторгнення РФ потреба у взаємодії з народним депутатом, для більшості респондентів, залишилася без змін (67,8%). Варто зазначити, що загалом взаємодія зменшилася для 6,8% респондентів, а зросла тільки у 2,6%.

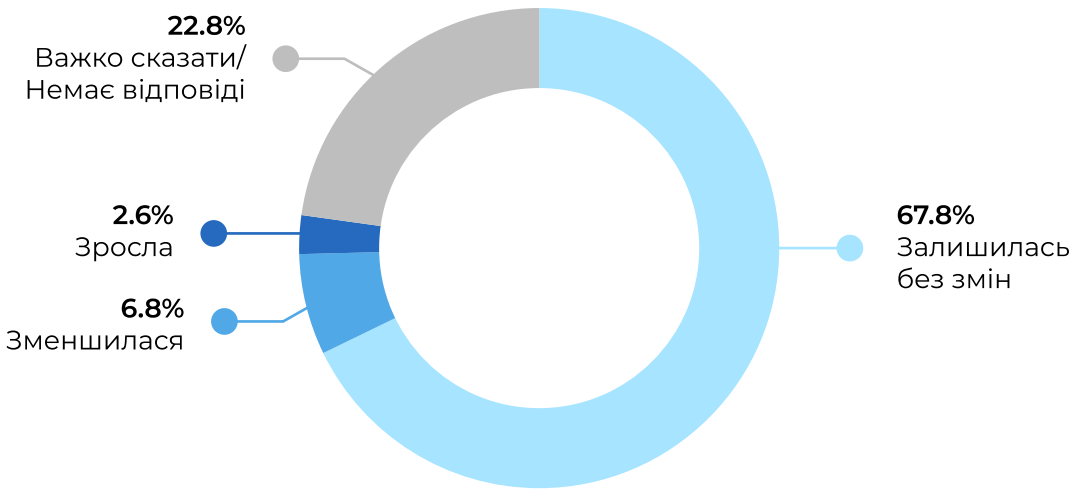

Графік 13. Від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну Ваша потреба у взаємодії з Вашим народним депутатом зросла, залишилася такою самою чи зменшилася?

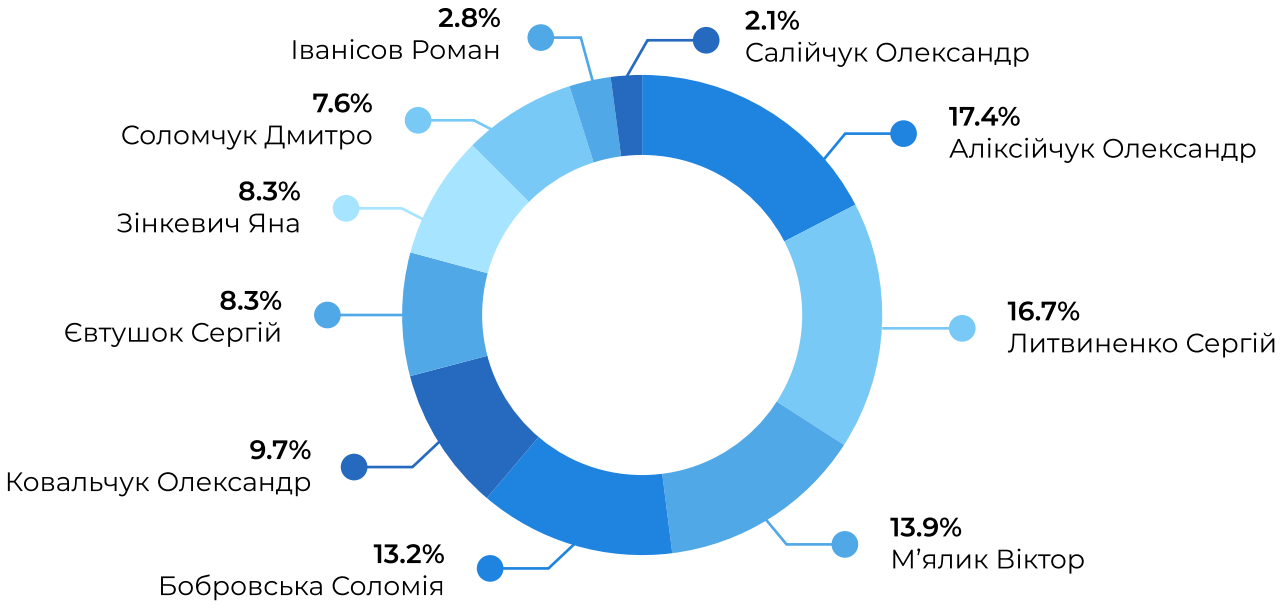

Графік 14. Частка взаємодії з народним депутатом

Звернення до народного депутата

Серед тих, хто взаємодіяв з народним депутатом (n = 144), абсолютна більшість отримала відповідь на своє звернення чи скаргу (76,1%), отримали відповідь і спілкування продовжилось — 10,2%.

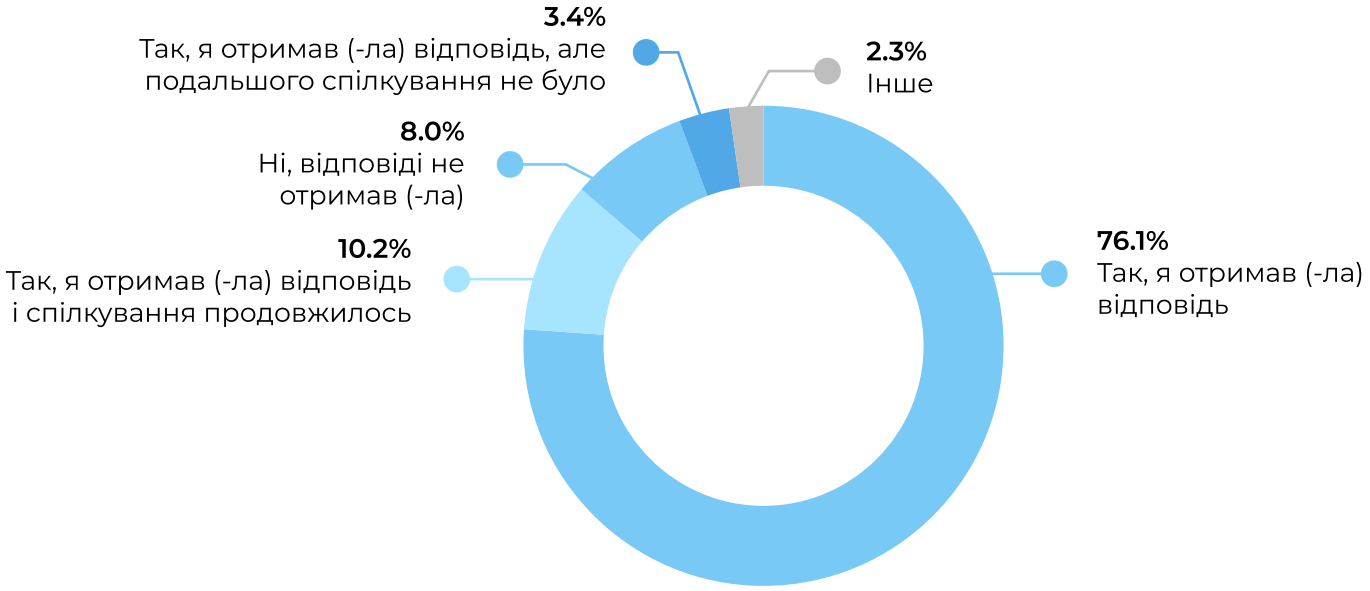

Графік 15. Чи отримали Ви відповідь на своє звернення/скаргу?

Для 63,6% було вирішене питання чи проблема з якою зверталися, а частково у 19,3% випадків.

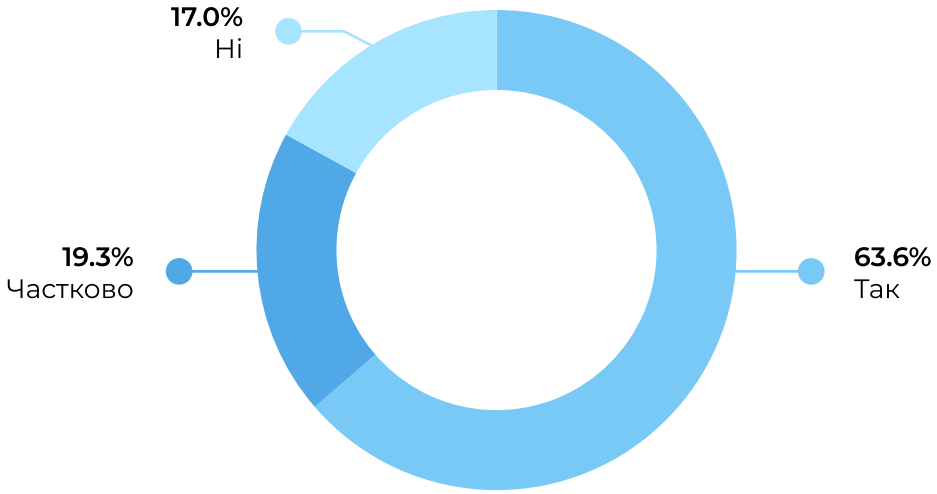

Графік 16. Чи було вирішено Ваше питання чи проблему?

Лише 10,5% респондентів, які взаємодіяли з народним депутатом, зверталися з пропозицією вирішити питання чи проблему на законодавчому рівні.

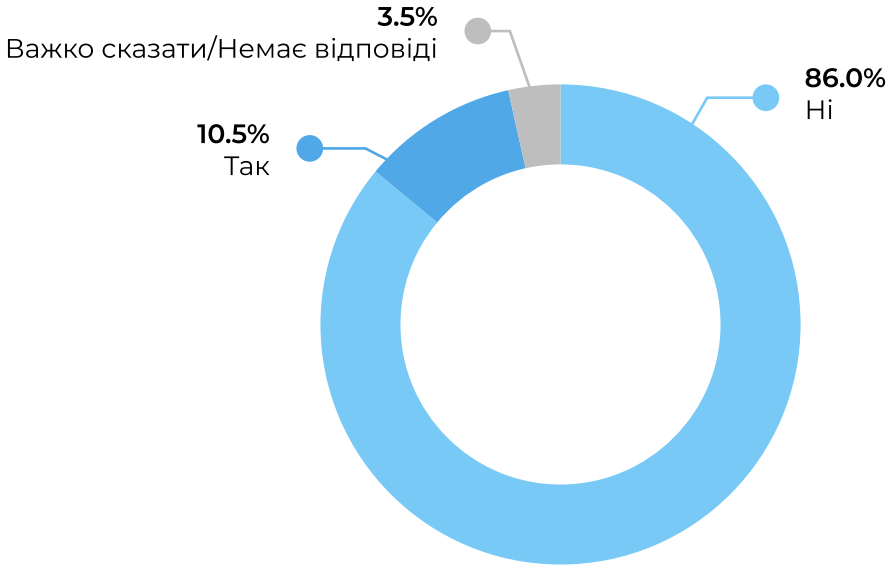

Графік 17. Чи зверталися Ви до народного депутата, обраного від Вашого округу чи за списком партії, з пропозицією вирішити питання чи проблему на законодавчому рівні?

Після повномасштабного вторгнення РФ зменшилася частка респондентів, які зверталися до народного депутата щодо вирішення певного питання чи проблеми (17,9%), тоді як до введення воєнного стану частка таких респондентів становила 27,4%.

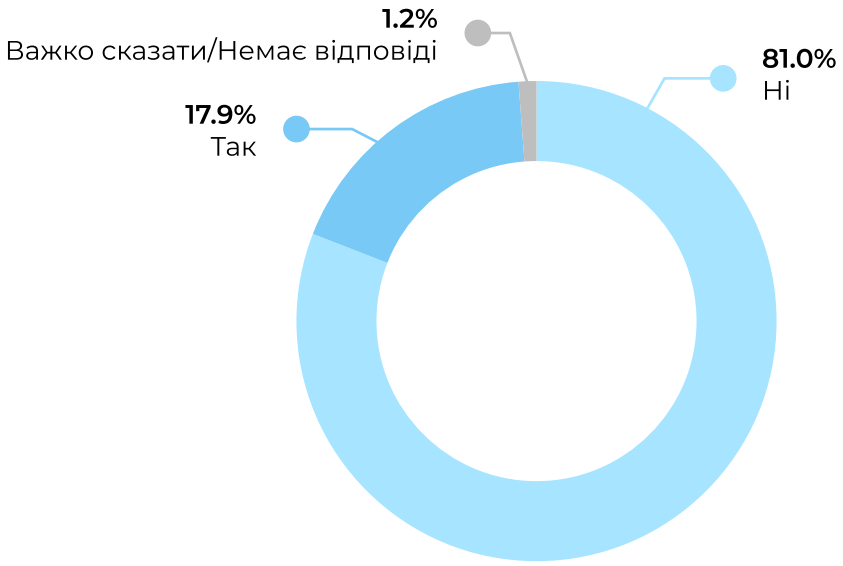

Графік 18. Від часу введення воєнного стану, чи звертались Ви до народного депутата, обраного від Вашого округу чи за списком партії, за допомогою щодо вирішення проблем (-и)?

Також зменшилася частка тих, кому вдалося вирішити проблему (40,7%).

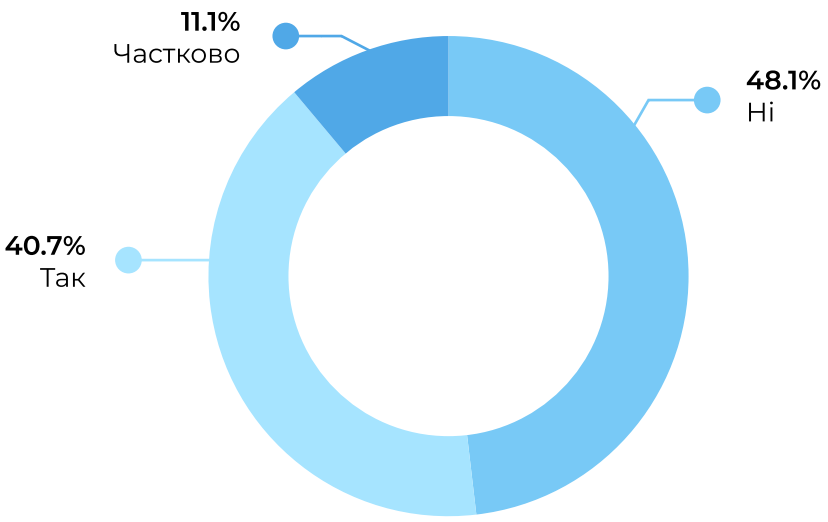

Графік 19. Чи було вирішено Ваше питання чи проблему?

Блок 2. Розуміння сфери діяльності народного депутата

Розуміння сфери повноважень народного депутата

Більшість респондентів зазначили (серед тих, хто відзначив «безумовно, так» і «скоріше, так»), що вони знають сферу повноважень народного депутата України (61,1%), тоді як 37,5% респондентів зазначили, що скоріше і точно не знають. Вищий рівень розуміння сфери повноважень народного депутата простежується серед респондентів віком 36–50 (65,2%), чоловіків (63,9%) та міського населення (65,7%). Понад половина респондентів (52,8%) вважають участь народних депутатів у засіданнях ВРУ та її органів їх ключовим повноваженням.

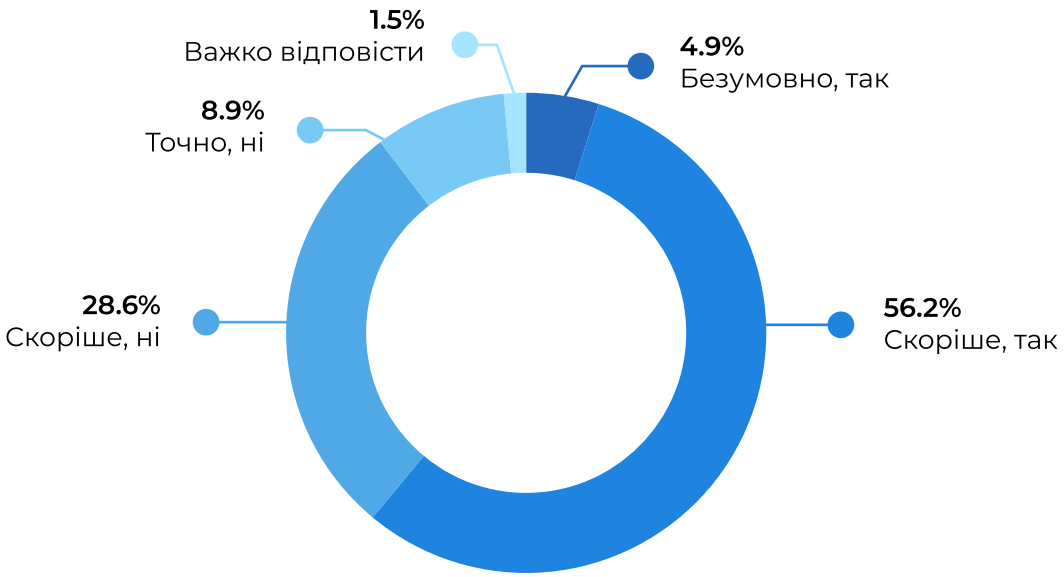

Графік 20. Чи знаєте Ви, що входить в сферу повноважень народного депутата України?

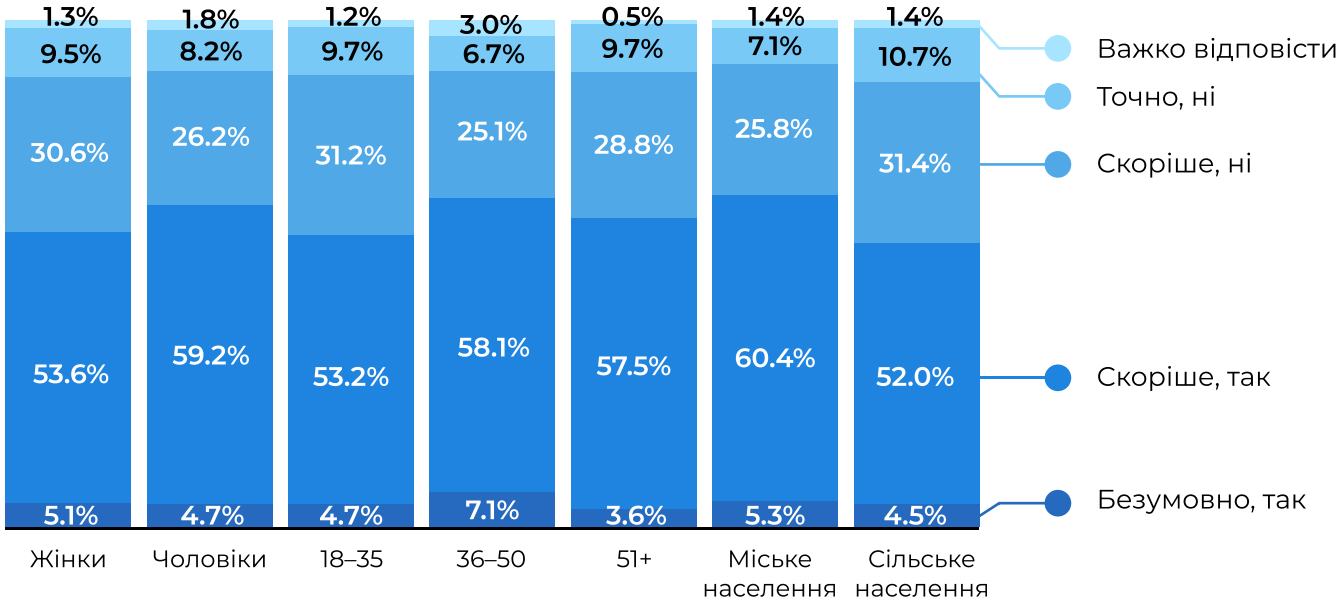

Графік 21. Чи знаєте Ви, що входить в сферу повноважень народного депутата України?

До інших найбільш згадуваних повноважень народного депутата відносять: участь у законодавчих ініціативах (46,9%); захист інтересів виборців та держави (45,9%); підтримка зв'язку з виборцями, вивчення громадської думки, їх потреб та запитів (31,7%); участь у голосуванні (19,2%).

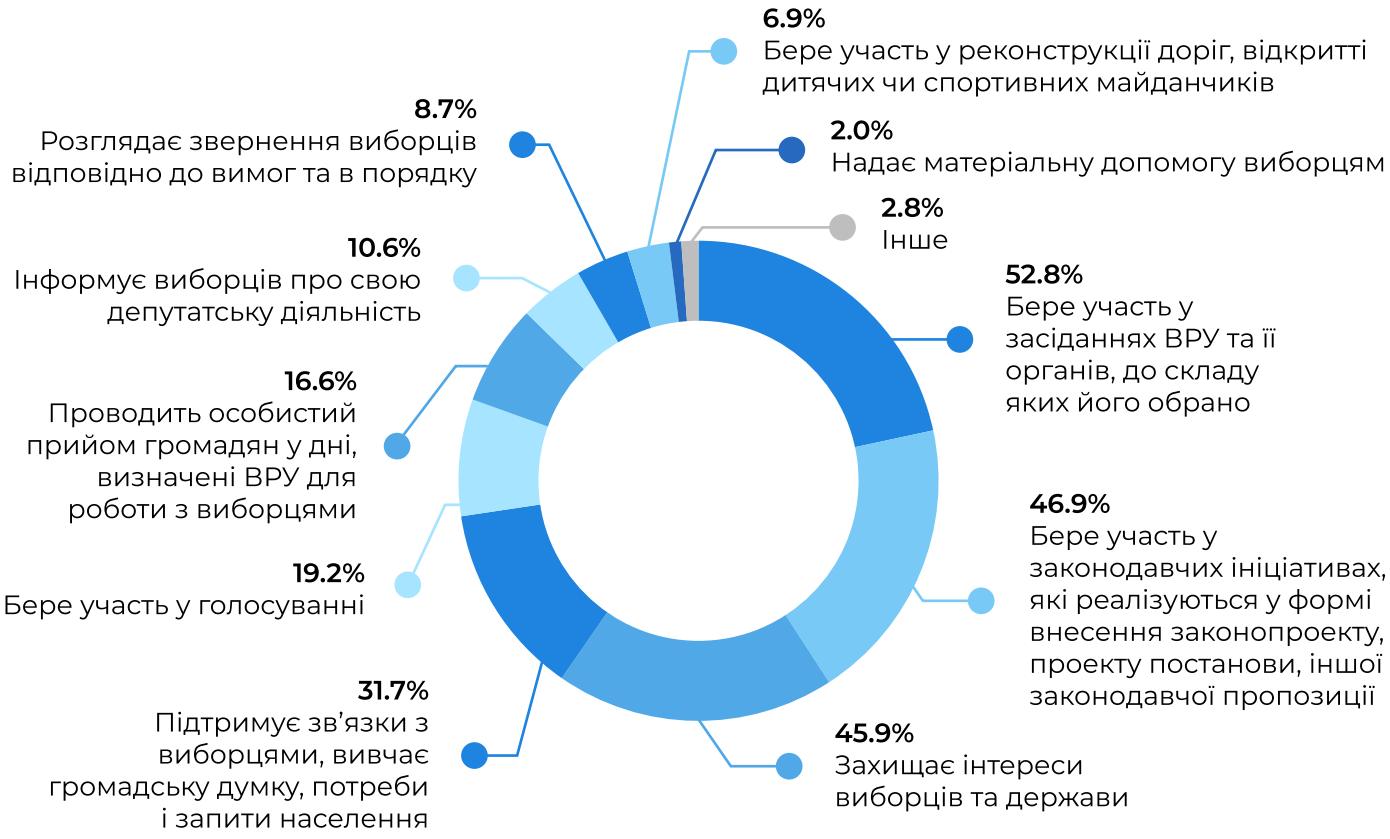

Графік 22. Вкажіть, будь ласка, основні повноваження народного депутата України?

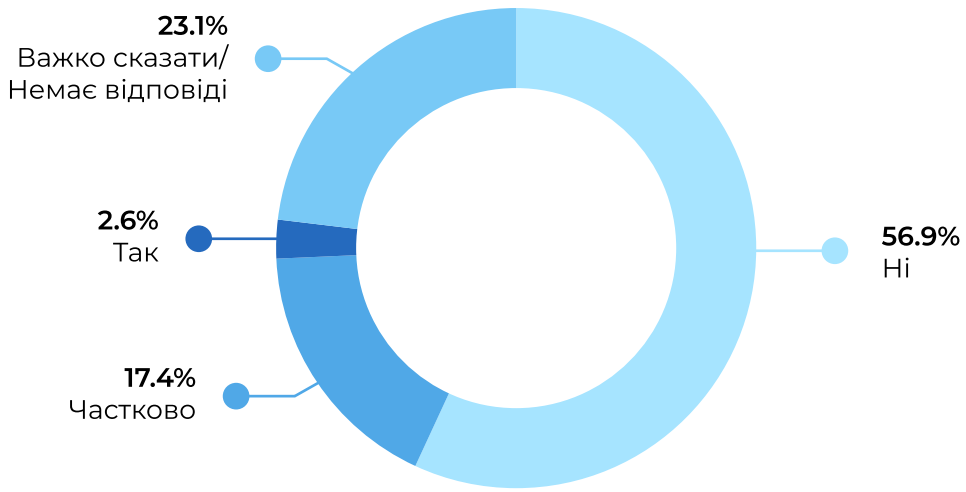

Графік 23. Чи знаєте Ви про законодавчі ініціативи народного депутата, обраного від Вашого округу чи за списком?

Джерела інформування про діяльність народного депутата

Значна частка респондентів отримує інформацію про діяльність народного депутата від округу чи за списком, обраного від Рівненської області, з соціальних мереж (48,2%). 25,3% респондентів отримують інформацію з центральних телеканалів. Варто зазначити, що майже кожен п'ятий опитаний дізнається про діяльність народного обранця з неформальних джерел (22,4%). Більшість респондентів (54,9%) вважає, що депутати подають недостатньо інформації про свою діяльність, але у 27,8% випадків така інформація не зовсім зрозуміла, а у 27,1% випадків є зрозумілою лише з того про що інформують. Лише 10,2% респондентів зазначили, що інформації достатньо і вона зрозуміла.

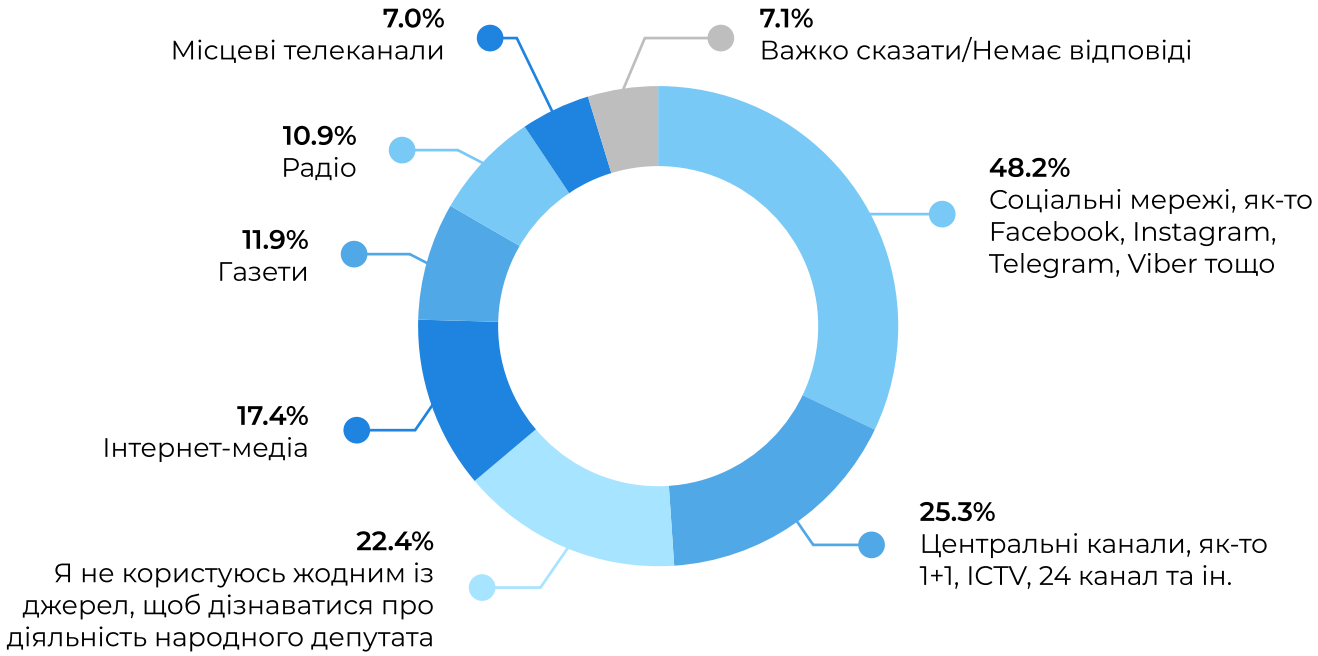

Графік 24. Якими із цих джерел Ви найчастіше користуєтесь, щоб дізнаватись про діяльність народного депутата від Вашого округу або обраного за списком партії від Рівненської області?

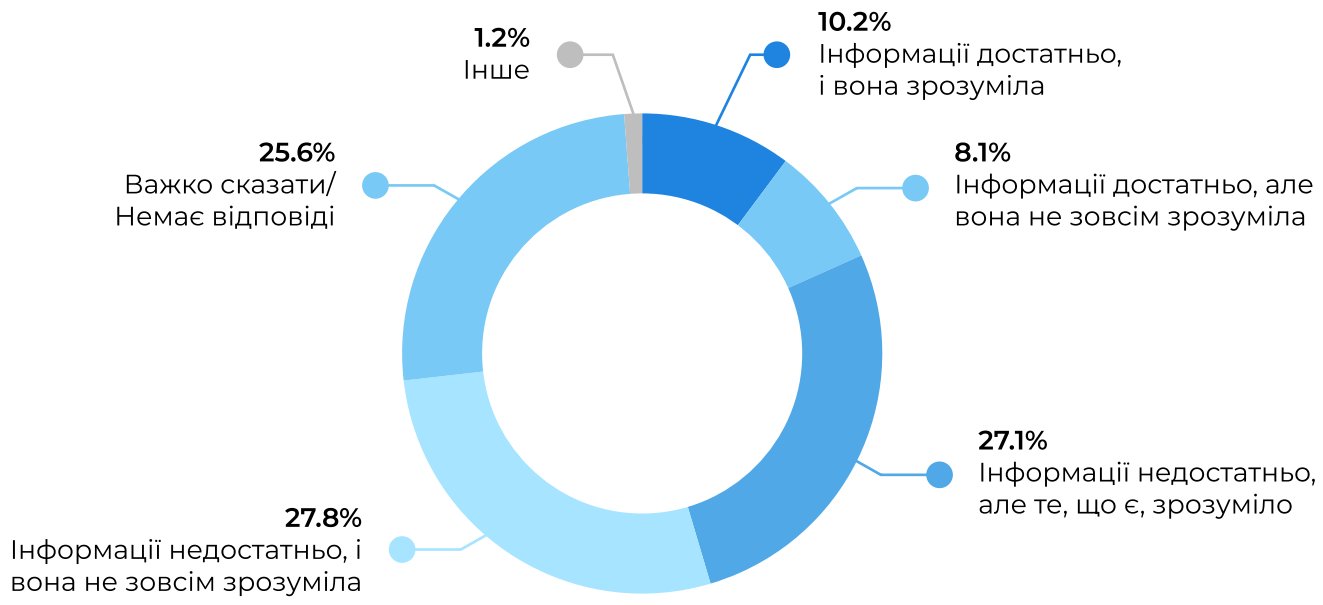

Графік 25. Як Ви вважаєте, чи достатньо та зрозуміло інформують виборців про свою роботу народний депутат, обраний від Вашого округу чи за списком партії?

Пріоритети для народних депутатів

Більшість респондентів (69,5%) вважають «забезпечення інтересів виборців округу» найважливішим пріоритетом для народного депутата. Майже чверть опитаних до пріоритетів відносять «розробка законодавства» (26%) та «звітування про діяльність та заходи парламенту» (26%). Кожен п'ятий респондент відносить до пріоритетів також «зустрічі з виборцями» (20,2%) та «контроль державних установ та інших органів державної влади» (20,1%).

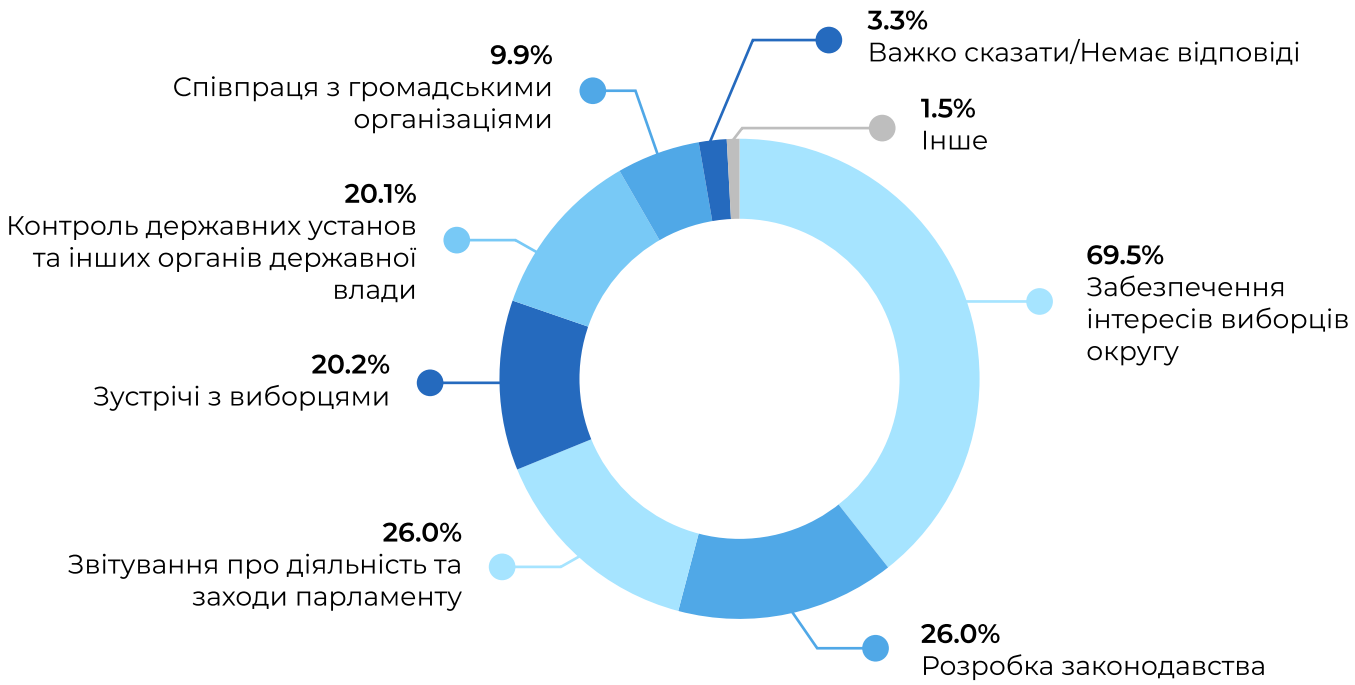

Графік 26. Які пріоритети для Вас є найбільш важливими, щоб на них зосередив свої зусилля народний депутат?

Канали комунікації з народними депутатами

На думку респондентів, народним депутатам обраним від Рівненської області, варто використовувати наступні канали комунікації зі своїми виборцями (серед тих, хто відзначив 4 та 5 за шкалою від 1 до 5): особисті зустрічі з виборцями (82,1%); звіти народного депутата в медіа (74,5%); повідомлення в соціальних мережах (65,2%); зустрічі з помічником народного депутата в приймальні (58,5%).

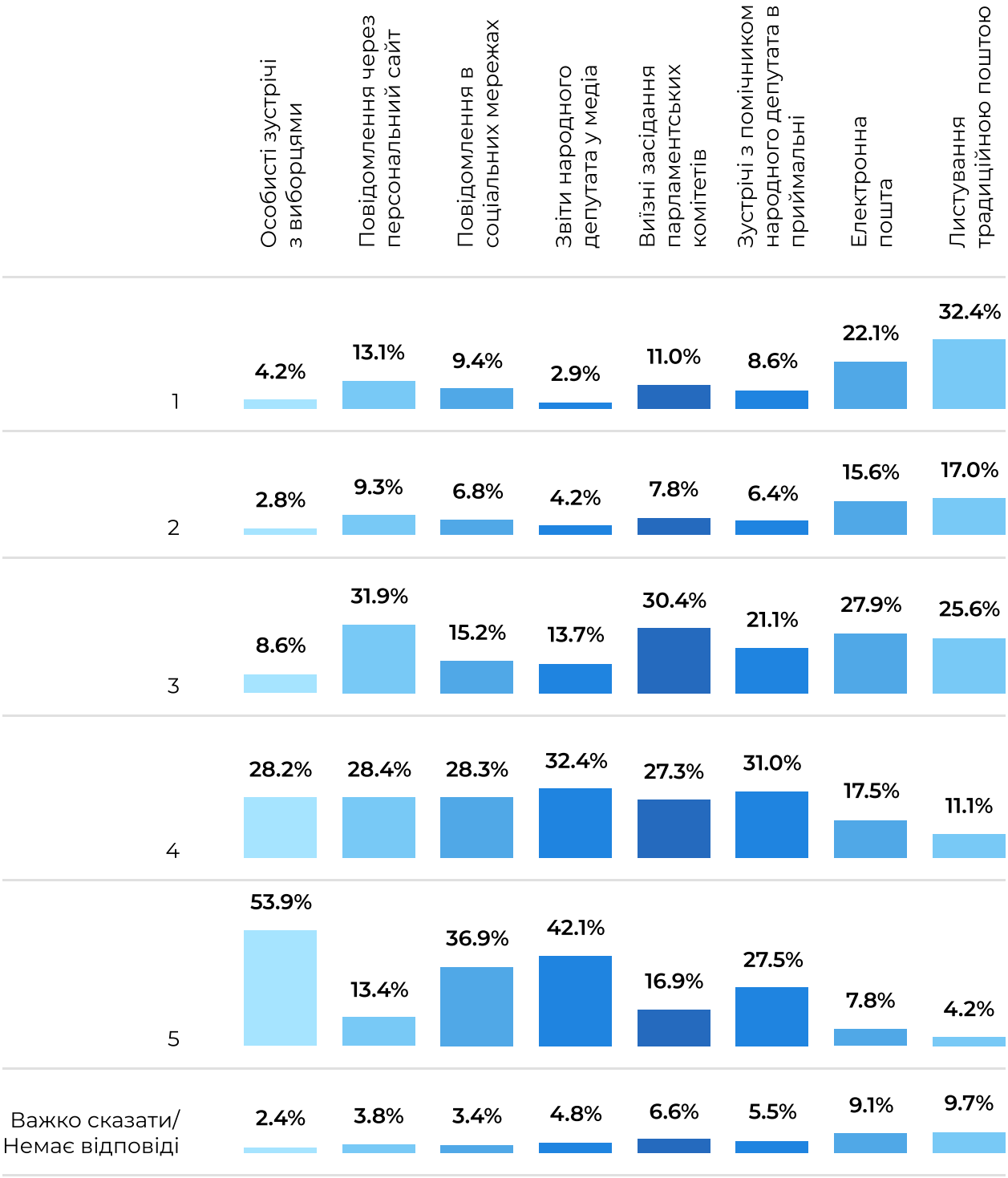

Графік 27. На вашу думку, які канали комунікації з виборцями варто використовувати народному депутату, обраному від Вашого округу чи за списком партії, під час воєнного стану?

Пріоритети для народних депутатів під час воєнного стану

Абсолютна більшість респондентів (70,9%) вважають, що народний депутат повинен зосередити свою увагу, під час воєнного стану, на «забезпечення потреб війська, оборону держави». Серед інших пріоритетів респонденти виокремлюють: «боротьба з корупцією» (52,4%); «контроль за використанням бюджетних коштів» (34,6%); «матеріальна допомога соціально незахищеним верствам населення, як-от ВПО» (30,4%).

Графік 28. На вирішення яких основних питань має зосередитися народний депутат, обраний від Вашого округу чи за списком, під час воєнного стану?

Блок 3. Розуміння ролі ВРУ та Народного депутата України

Довіра до ВРУ

Лише 33,1% респондентів («цілковито» та «швидше») довіряють Верховній Раді України як інституції. Абсолютно не довіряє 23,2% респондентів, а швидше не довіряє — 42,1%. Найвищий рівень довіри простежується серед респондентів віком 18–35 (37,5%), жінок (33,6%) та сільського населення (33,2%).

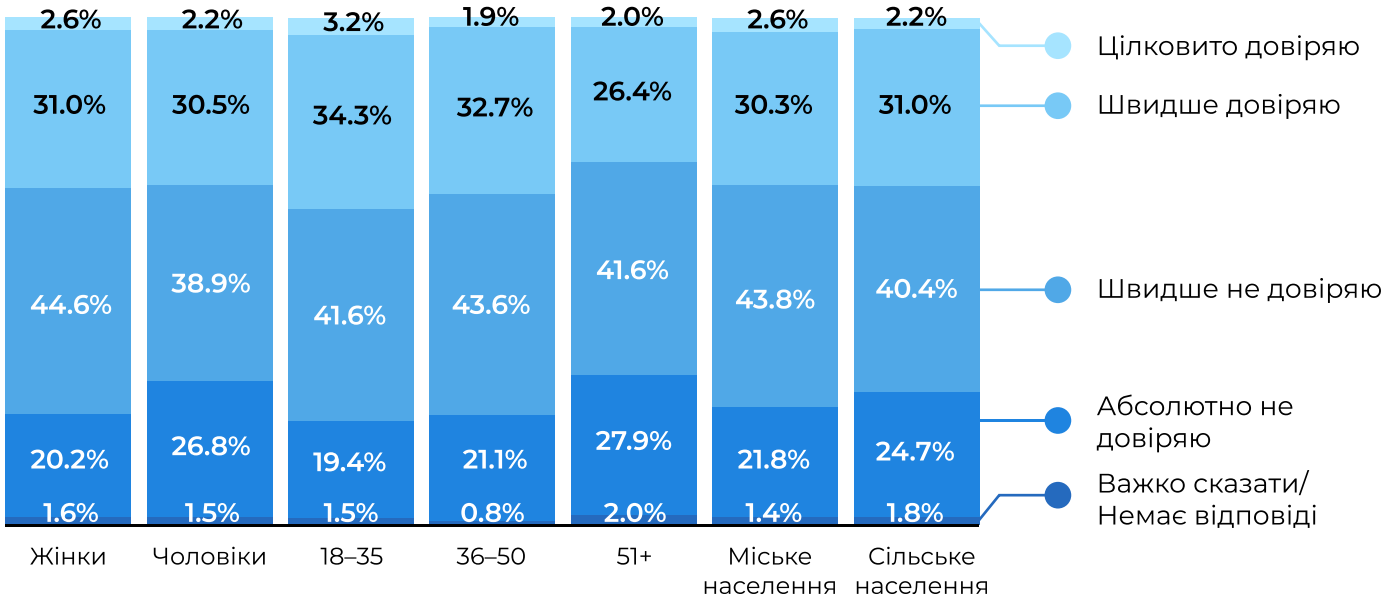

Графік 29. Яким є рівень Вашої довіри до Верховної Ради України як інституції?

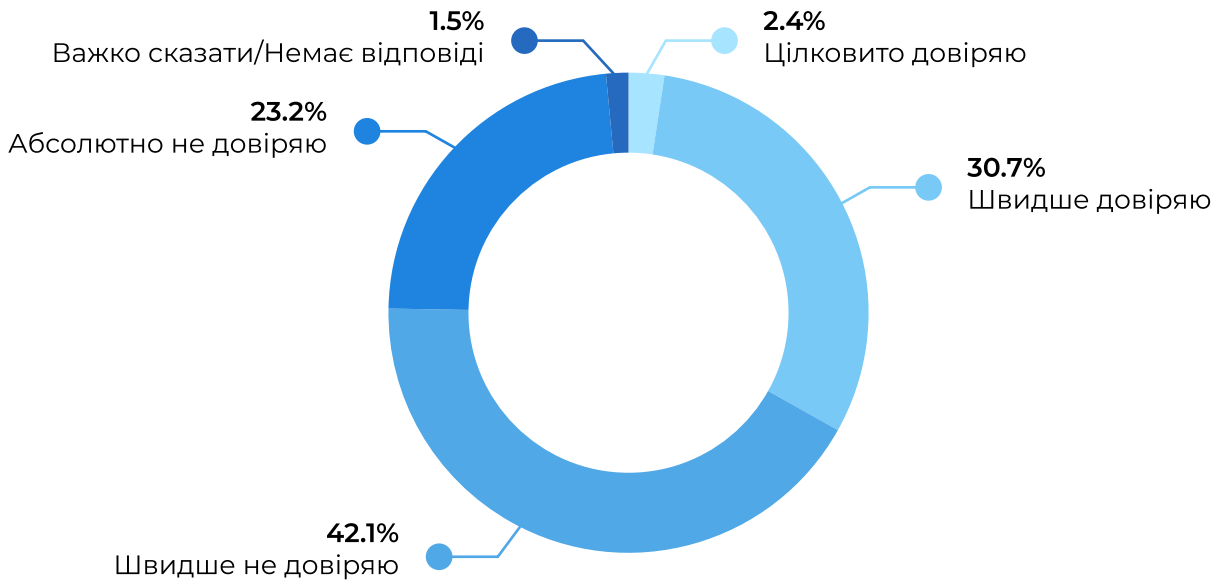

Графік 30. Яким є рівень Вашої довіри до Верховної Ради України як інституції?

Розуміння функцій ВРУ

Більшість респондентів (60,3%) вважають, що основною функцією ВРУ є «законодавча». Серед інших найбільш згадуваних функцій, на думку респондентів, є «бездіяльність та обкрадання бюджету» (5,9%) та «дбати про народ України» (5,1%).

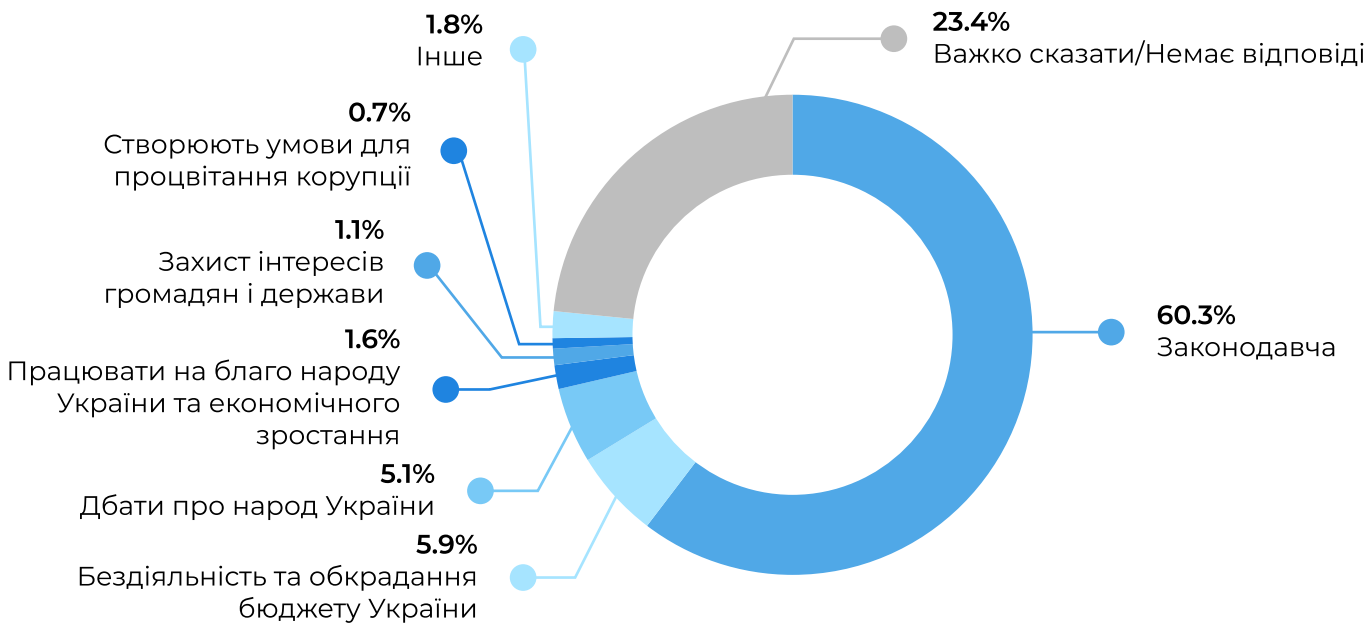

Графік 31. Вкажіть, будь ласка, відомі Вам основні функції Верховної Ради України?

Народний депутат vs місцеве представництво партії

З метою вирішення певної проблеми респонденти у більшості випадків звернуться до місцевого представництва партії (30,2%), а ніж до народного депутата, обраного від їхнього округу (11,7%). Для кожного п'ятого респондента байдуже до кого (20,1%) і лише 8,1% респондентів зазначили, що звернуться і до народного депутата, і до місцевого представництва партії.

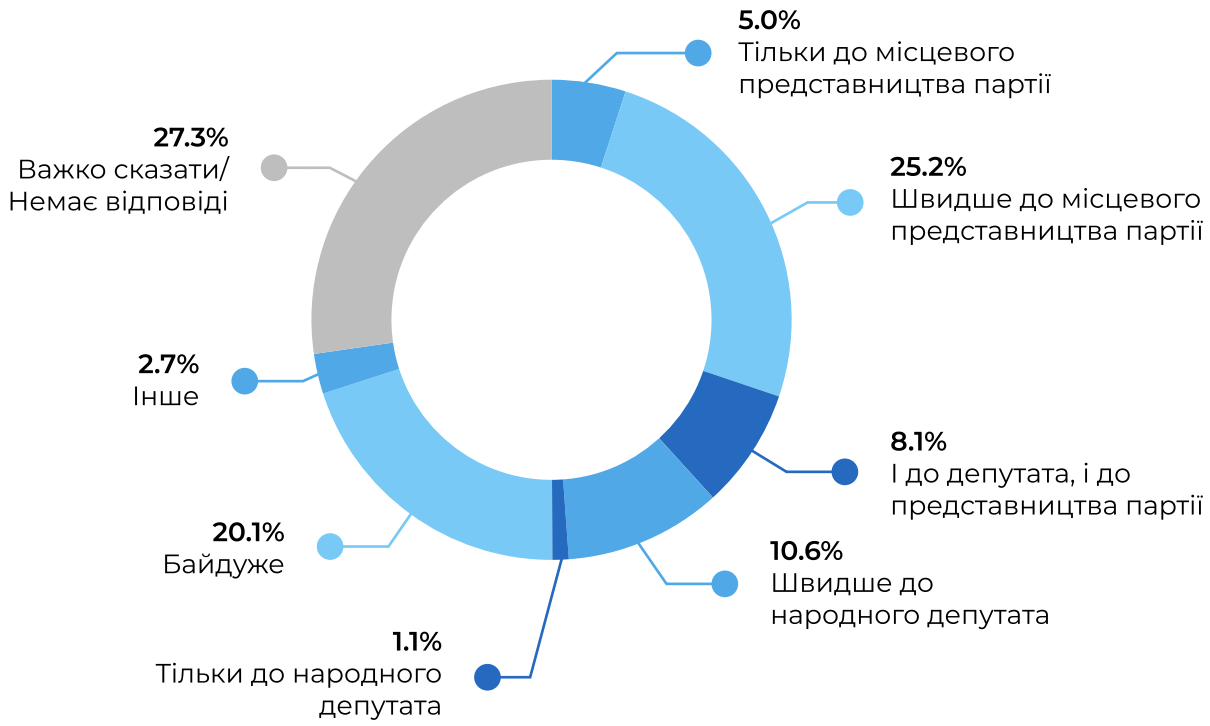

Графік 32. Щоб вирішити проблему, Ви швидше звернетеся до народного депутата, обраного від Вашого округу, чи до місцевого представництва (офісу) партії?

Політична вага інститутів до воєнного стану і після

На думку респондентів, вирішальний вплив на прийняття політичних рішень в Україні у довоєнний період мав Президент України (47,9%), тоді як ВРУ посіла другу сходинку (42,9%). Поміж тих, хто віддає перевагу ВРУ найбільше серед респондентів віком 36–50 (45,7%), чоловіки (45,4%) та міського населення (47,4%).

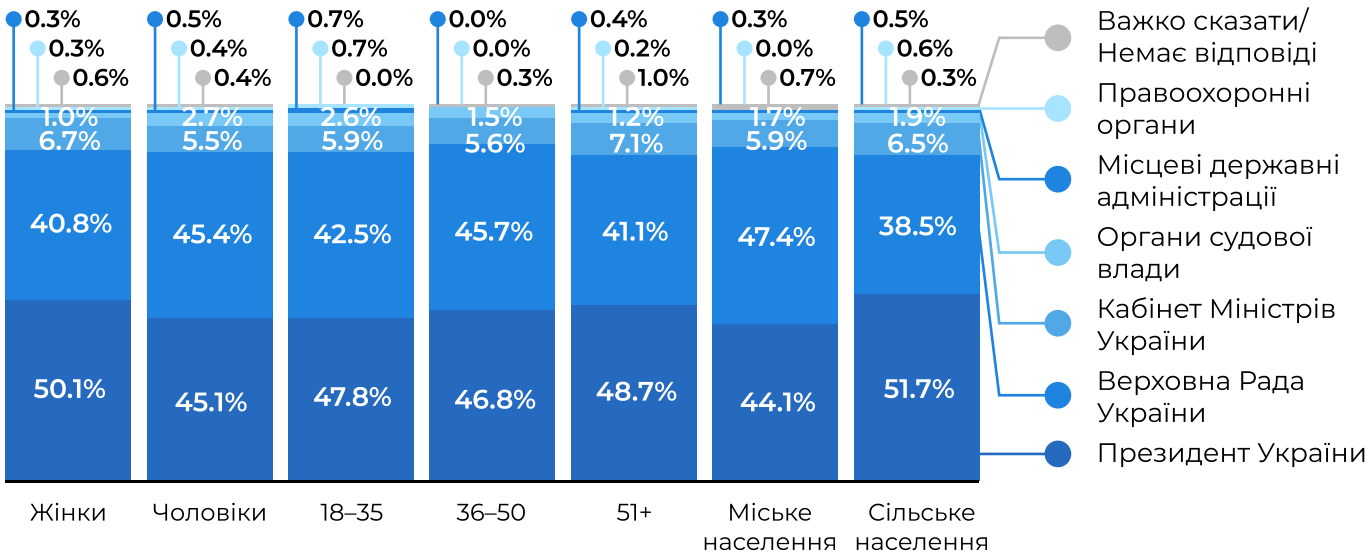

Графік 33. На вашу думку, хто має вирішальний вплив на прийняття політичних рішень в Україні в умовах звичайного стану?

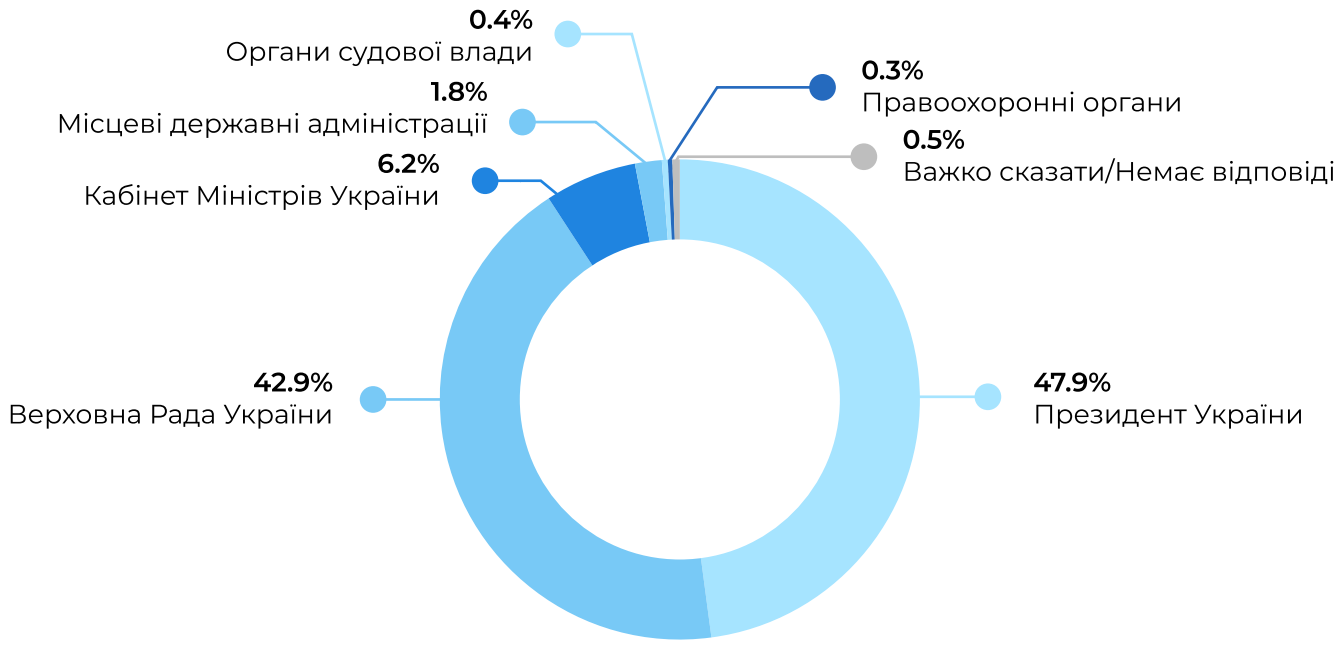

Графік 34. На вашу думку, хто має вирішальний вплив на прийняття політичних рішень в Україні в умовах звичайного стану?

Ситуація кардинально змінилася з моменту введення воєнного стану. Відтак вирішальний вплив на прийняття політичних рішень в умовах воєнного стану має Президент України (81,4%). Серед тих, хто відзначив Президента України найбільше в категорії віком 51 і старше (84%), жінок (82,3%) та практично порівну серед міського (81,5%) та сільського населення (81,6%).

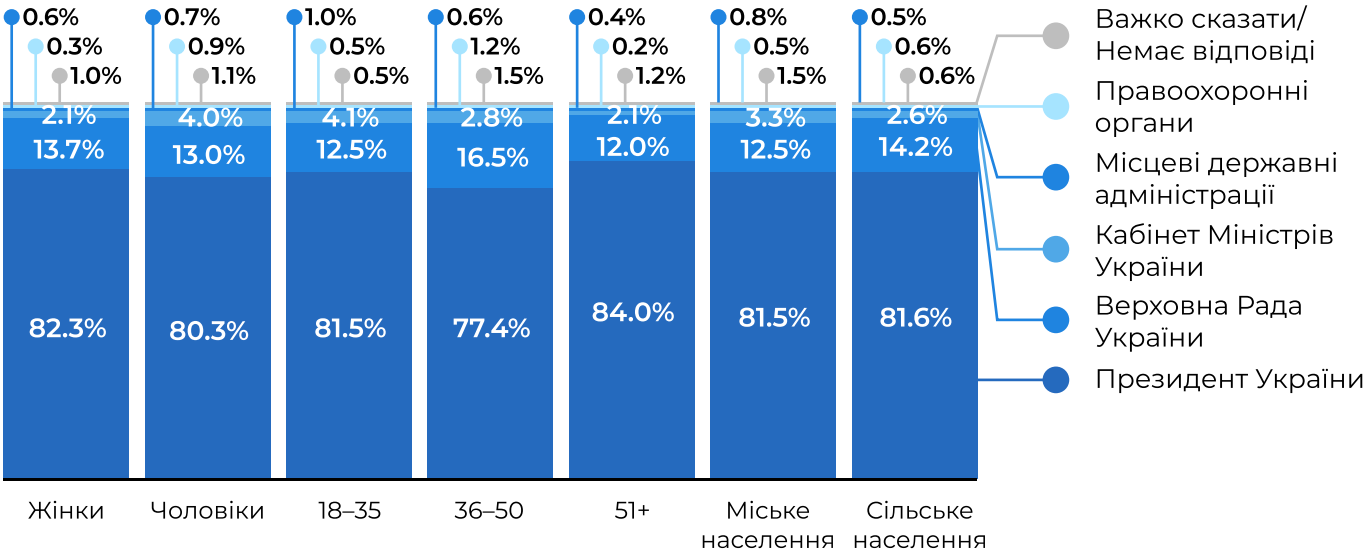

Графік 35. На вашу думку, хто має вирішальний вплив на прийняття політичних рішень в Україні в умовах воєнного стану?

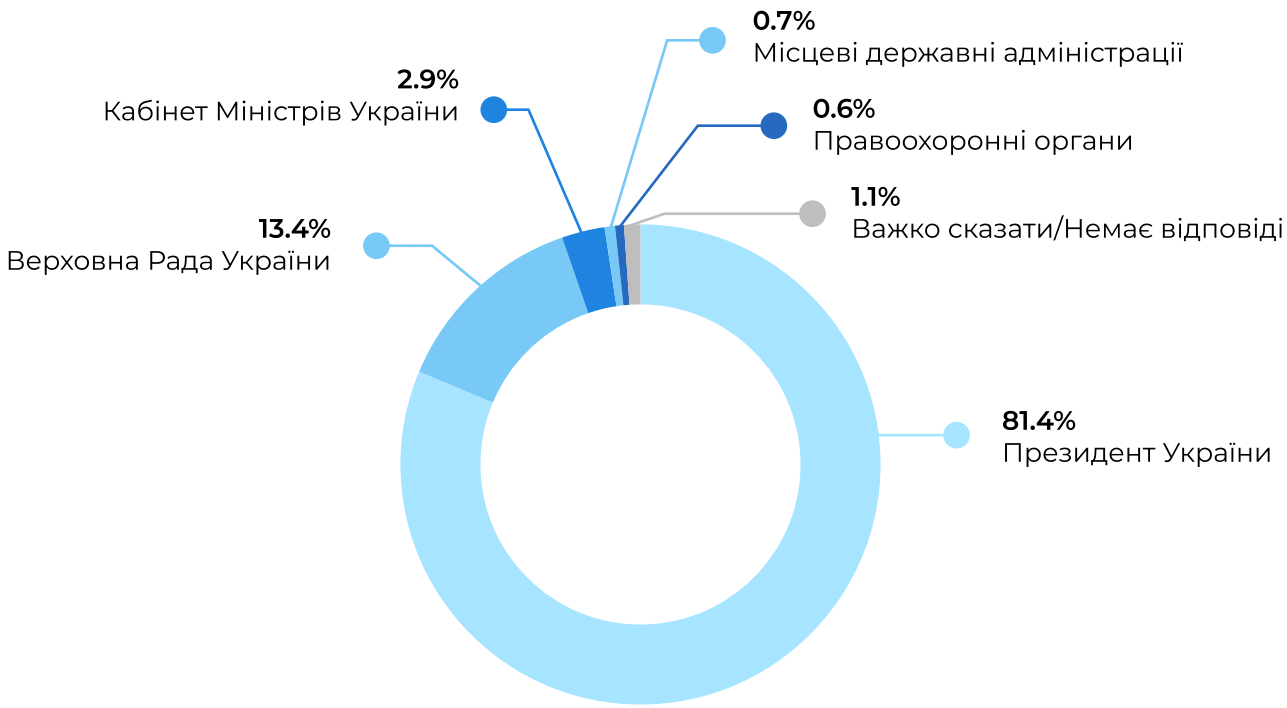

Графік 36. На вашу думку, хто має вирішальний вплив на прийняття політичних рішень в Україні в умовах воєнного стану?

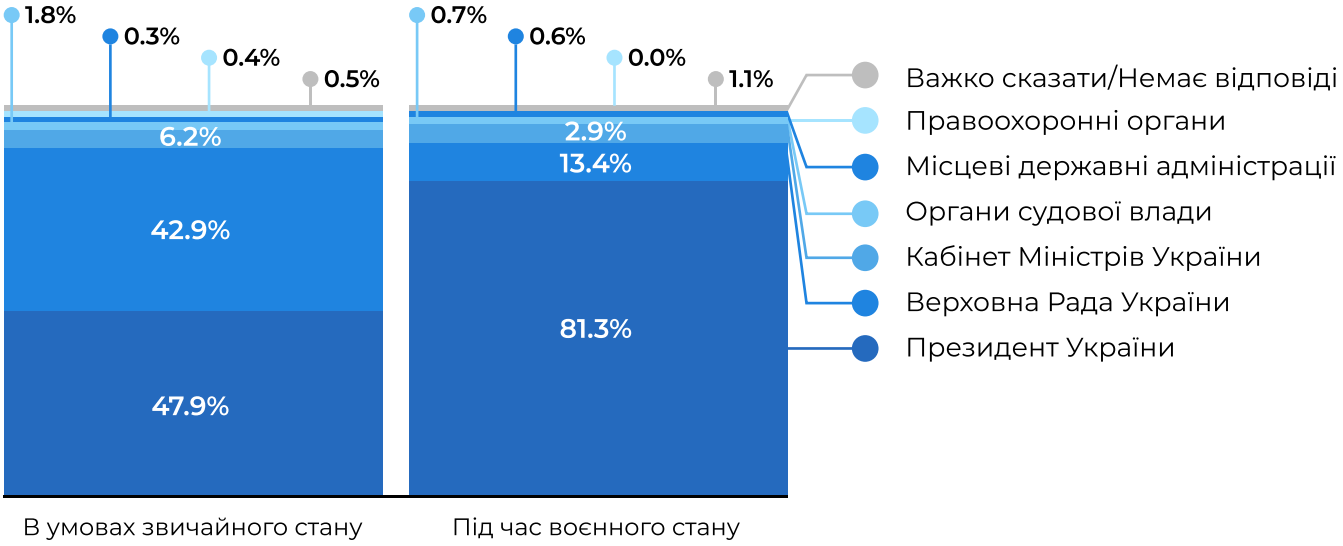

Графік 37. На вашу думку, хто має вирішальний вплив на прийняття політичних рішень в Україні в умовах звичайного та воєнного стану?

Політична та громадська активність респондентів

Абсолютна більшість респондентів (74,2%) долучалася до підтримки збору коштів для організацій та волонтерів. Серед інших форм політичної та громадської активності респонденти беруть участь у підписанні петицій (50,8%) та волонтерській діяльності (48,8%). Лише 25,3% респондентів долучалися до консультацій, обговорень щодо важливих питань для громади. Відносно меншою є участь респондентів у мітингах та акціях (19,7%).

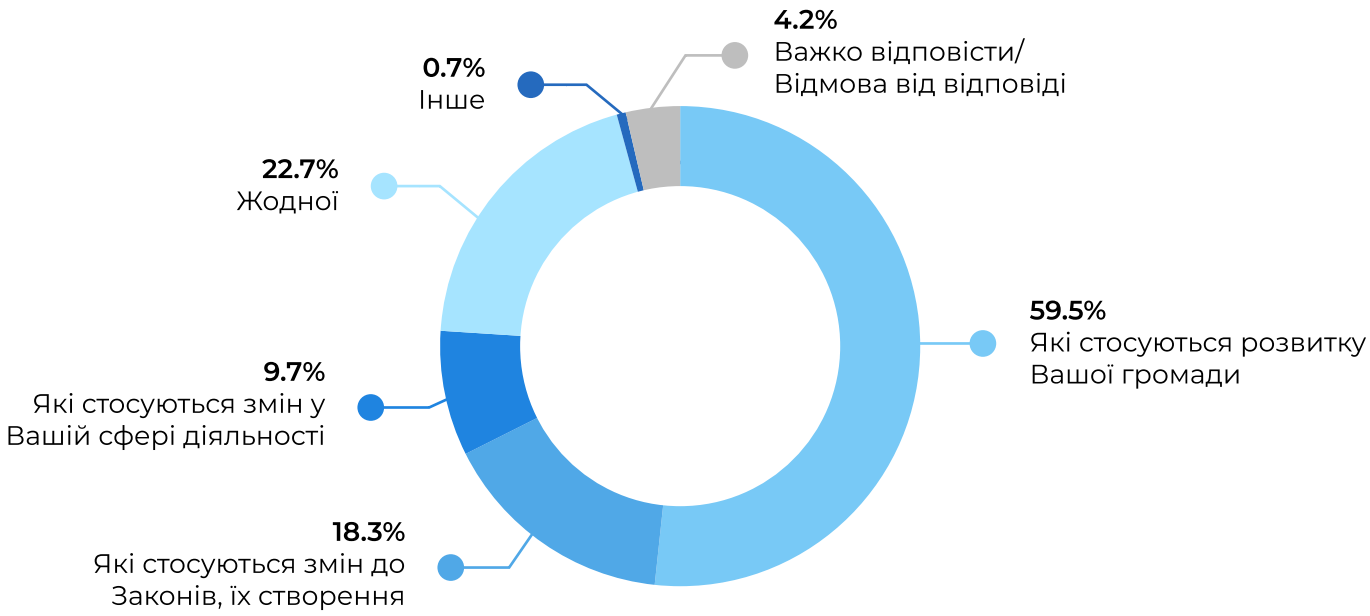

Графік 38. До яких ініціатив народного депутата Ви готові долучитися?

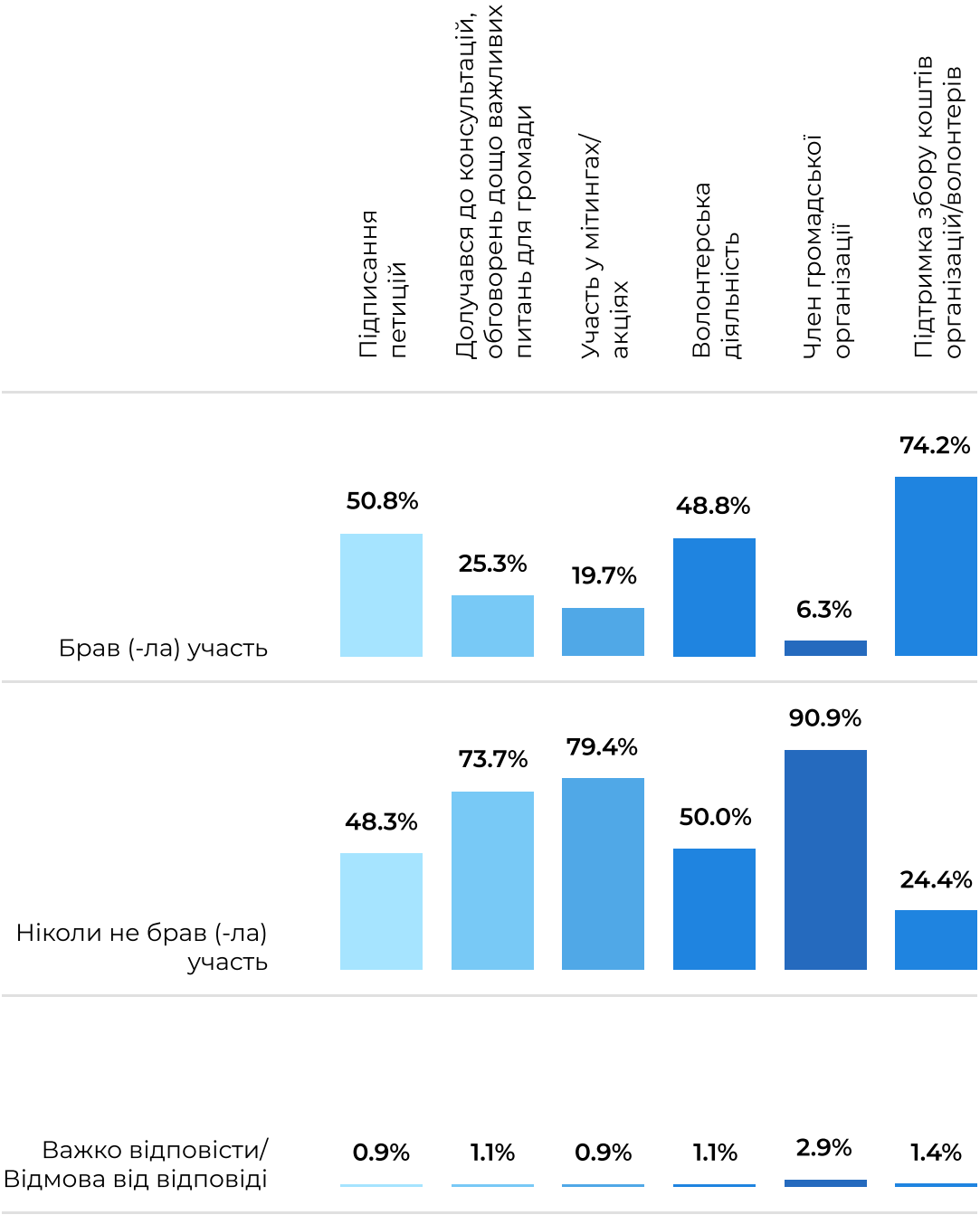

Графік 39. Чи брали Ви коли-небудь участь у таких формах політичної та громадської активності?

Результати експертних інтерв’ю

Респонденти

На завершальному етапі дослідження було проведено 12 експертних інтерв’ю для детальнішого вивчення проблеми сприйняття ролі ВРУ і народних депутатів в умовах воєнного стану та вивчення запитів щодо форм комунікації. Респондентами інтерв'ю стали по 3 представники з органів місцевого самоврядування, громадського сектору, бізнесу та народних депутатів. За гендерним складом 75% з них є чоловіками, а 25% є жінками. Стейкголдери з якими проводилось інтерв’ю: органи місцевого самоврядування; представники бізнесу; НГО; народні депутати.

Результати інтерв’ювання

Під час експертного інтерв’ю до респондентів було поставлено низку запитань щодо їх форм комунікації з народними обранцями та комунікації народних депутатів з виборцями, а також взаємодії з народними депутатами на різних етапах вироблення та формування політики і наскільки ця комунікація змінилася з початком повномасштабного вторгнення РФ.

Представники органів місцевого самоврядування зазначили, що взаємодія з народними депутатами відбувається на постійній основі. Типовою формою комунікації є особисті звернення, або звернення до помічників народного депутата. Разом з тим, комунікація через помічників народного депутата бажає кращого. Це пов’язано з більш формальним та поверхневим підходом до вирішення проблем громади. Представники ОМС найчастіше звертаються до народних депутатів чи членів його команди щодо лобіювання інфраструктурних об’єктів (школи, спортивні комплекси і т. д.), оскільки допомога у вирішені таких питань належить до сфери повноважень народного депутата. Усі опитані представники ОМС зазначили, що оцінюють рівень взаємодії з народним депутатом як задовільний. Тобто попри відносно позитивну взаємодію є бачення щодо її покращення. Якщо народний депутат розглядає свою діяльність, як довгострокову, то варто більше залучати до комунікації лідерів думок і бути самому(-ій) більш залученим до вирішення проблемних питань. Разом з тим, не усі народні депутати занурюються у суть проблеми, і часто вдаються до формального листування. Наприклад, за результатами звернень виборців надсилається лист на уряд, який у свою чергу надсилається на військову адміністрацію, а далі переправляється до громади і на цьому все завершується. Це пов’язано з тим, що є питання, які потребують не тільки глибшого розуміння, а й вирішення на різних рівнях (зокрема на законодавчому). З початком повномасштабного вторгнення РФ, взаємодія із народними депутатами змінилася і її рівень зменшився. На це є низка об’єктивних причин. По-перше, питання пов’язані з благоустроєм громад стали не пріоритетними на фоні гуманітарної та військової допомоги. По-друге, кошти розподіляються через військові адміністрації, на що народні депутати не мають значного впливу. Таким чином, на думку представників ОМС, народні депутати стали більш активними у волонтерській діяльності.

Представники громадського сектору зазначали, що взаємодія з народними депутатами є тіснішою в межах тих питань, які пов'язані зі сферою їх діяльності (інтересів). Громадський сектор застосовує більш широкий спектр форм комунікацій з народним депутатом: звернення, запрошення народних депутатів та згадування їх у дописах у соціальних мережах. Результат взаємодії завжди мав позитивний ефект тільки у тих випадках коли інтереси ГО та народного депутата співпадали. Опитані представники громадського сектору зазначили, що оцінюють якість їх взаємодії з народними депутатами як такий «що, є куди рости». Тобто є позитивні і негативні кейси у співпраці. До позитивних можна віднести такі випадки, коли народні депутати підтримали звернення громадського сектору і голосували за відповідні зміни. До негативних випадків можна віднести такі, коли народні депутати не залучаються належним чином до розуміння проблеми, або взагалі ігнорують її. Водночас більшість народних депутатів не працюють над довготерміновими наслідками певної політики (policy). Представники громадського сектору виокремили низку рекомендацій щодо покращення їх взаємодії з народними депутатами. Перш за все, народним депутатам та членам їх команд потрібно більше долучатися до адвокатування проблемних питань з подальшим їх вирішенням на законодавчому рівні. Перейти від фрагментарної співпраці на рівні формальних інструментів участі до більш сталої взаємодії. Після 24 лютого 2022 року взаємодія з народними депутатами зменшилася, оскільки на порядку денному з'явилися інші актуальні питання, як-от ВПО чи гуманітарна допомога. Однак, є питання які навпаки сприяли покращенню взаємодії з народними депутатами. Зокрема щодо енергетичної безпеки країни в частині розвитку відновлювальних джерел енергії. Проте, варто зазначити, що ті ГО, які мають розгалужену мережу і мають більший інституційний вплив на процес формування політики, приваблюють депутатів до взаємодії, на відміну від регіональних чи локальних організацій.

Представники місцевого бізнесу зазначали, що вони безпосередньо взаємодіють з народними депутатами, якщо певні питання корелюють зі сферою їх інтересів (робота в профільному комітеті). З моменту введення воєнного стану особливо актуалізувалася взаємодія з представниками бізнесу із аграрного сектору. Були певним чином врегульовані питання щодо розмитнення сільськогосподарської техніки, розблоковане відшкодування ПДВ з продажу сої та дотації для виробників сільськогосподарської продукції. Рівень взаємодії з народними депутатами представники бізнесу оцінюють задовільно і якість цієї взаємодії варіюється в залежності від розміру бізнесу. Малий бізнес більш позитивно оцінює взаємодію, оскільки на період дії воєнного стану впроваджене пом'якшення оподаткування доходів (з 5 до 2%). Середній бізнес більш скептично оцінює взаємодію, оскільки складно досягнути впровадження більш прозорих правил участі у державних закупівлях. Формування тендерних пропозицій під конкретного підприємця не тільки послаблює конкуренцію, а й знижує якість послуг. Для більшості представників бізнесу така участь не є цікавою і таким чином вони опиняються за межами відповідної взаємодії. З початком повномасштабного вторгнення РФ взаємодія із народними депутатами змінилася. Для представників бізнесу з критичних сфер (наприклад, аграрного сектору) взаємодія покращилась, а для решти втратила свою актуальність. Представники бізнесу зазначають, щоб покращити загальний рівень взаємодії з народними депутатами, варто комунікацію підтримувати на рівні професійних асоціацій.

Народні депутати від Рівненської області зазначили, що використовують усі доступні форми комунікації з виборцями від особистих прийомів до спілкування через соціальні мережі та месенджери. Проте варто зазначити, що з початком пандемії (COVID-19), через певні обмеження, взаємодія з виборцями кардинально зменшилася. Впродовж першого року війни особистої взаємодії з виборцями практично не було. На противагу особистих прийомів використовувались соціальні мережі, електронна пошта та можливість заповнити google-форму. На другому році війни відновилися прийоми виборців безпосередньо і через помічників. Однак основними відвідувачами приймалень наразі є ВПО (в середньому 3–4 людини). В основному виборці звертаються щодо вирішення соціальних та побутових проблем, які не стосуються сфери повноважень народного депутата. В свою чергу народні депутати намагаються скерувати виборців до місцевого депутата. Абсолютна більшість тих, хто звертається до народного депутата, це виборці які не розуміють сфери повноважень депутатів різного рівня, або у відчаї йдуть до народного депутата з вірою у вирішення певної проблеми. Разом з тим є частка виборців, які зверталися щодо вирішення питання на законодавчому рівні (по відпустках та виплатах для військових, по не виплатах заробітної плати чи компенсації за зруйноване житло). Народні депутати позитивно ставляться до публічних консультацій як форми комунікації, але проти їх законодавчого закріплення. Свою позицію обґрунтовують тим, що це ускладнить процес ухвалення рішень. Натомість зазначають, що така процедура повинна бути втілена на рівні уряду. Сфера діяльності народних депутатів кардинально змінилася після 24 лютого. Якщо до війни в сферу їх інтересів входили питання інфраструктурного та соціального характеру, то після повномасштабного вторгнення — це гуманітарна допомога, врегулювання волонтерської діяльності, цифрова трансформація, аграрний сектор та вдосконалення функціонування територіальних громад, особливо в частині фінансових надходжень. Рівень комунікаційних процесів у ВРУ народні депутати оцінюють добре, але потрібно більший контроль над урядом. Загалом, очікування від взаємодії у парламенті для кожного депутата різняться в залежності від попереднього досвіду. Тобто, для тих народних депутатів, які до обрання не працювали в органах влади, це був своєрідний виклик через брак досвіду. Усі опитані народні депутати зазначили, що після 24 лютого змінилася вага парламенту у процесі прийняття рішень, оскільки ключову роль почали відігравати військові адміністрації. Разом з тим, парламент став більш консолідованим та орієнтованим на результат (узгодження спільної позиції з Президентом та урядом). Народні обранці зазначають, що для налагодження комунікації з виборцями та іншими стейкголдерами варто працювати над зміною ставлення (довірою) до парламенту як інституції. В залежності від сфери діяльності народні депутати намагаються залучати стейкголдерів до законотворчої діяльності. В основному звертаються до фахових організацій/асоціацій з метою генерування законодавчих ініціатив. Не усі народні депутати формують перелік стейкголдерів для комунікації в процесі законодавчих змін, однак є відкритими до ініціатив від громадських організацій з хорошою репутацією.

Аналіз результатів та висновки

Результати опитування громадської думки свідчать про активність більшості мешканців Рівненської області в політичному процесі. Високий рівень політичної участі спостерігається серед осіб старше 51 року, жінок і мешканців міських поселень. У той же час, молодь віком 18–35 років, чоловіки і мешканці сільської місцевості проявляють менший інтерес до політичних процесів. Менше половини респондентів взагалі не знають прізвище народного депутата, який представляє їх в окрузі чи за списком партії від Рівненської області, а рівень зацікавленості їх діяльністю ще менший. Незважаючи на цей невеликий інтерес до політичної діяльності, більшість респондентів не мають достатньої інформації про законодавчі ініціативи своїх обранців. Взаємодія з народними депутатами також виявилася незначною, оскільки абсолютна більшість респондентів не зверталася до депутатів щодо вирішення певних проблем або питань. З початку повномасштабного вторгнення більшість респондентів не змінила своєї потреби у взаємодії з народними депутатами. Однак, деякі респонденти відзначили зниження взаємодії, тоді як іншим вдалося залучити увагу депутатів до своїх питань.

Загальний висновок дослідження свідчить про те, що більшість респондентів мають уявлення про сферу повноважень народного депутата України. Проте, значна частка опитаних все ж таки не до кінця розуміє ці повноваження. Варто відзначити, що рівень розуміння зростає серед респондентів віком 36-50 років, чоловіків та мешканців міст. Участь народних депутатів у засіданнях Верховної Ради України та її органів є ключовим повноваженням, на що звертає увагу більшість опитаних. Також вказуються інші важливі функції депутатів, зокрема участь у законодавчих ініціативах, захист інтересів виборців та держави, підтримка зв'язку з виборцями та участь у голосуваннях. Щодо джерел інформації про діяльність народного депутата, соціальні мережі є основним каналом отримання інформації. Крім того, частка респондентів, які використовують неформальні джерела для отримання інформації, також є значною. Більшість опитаних вважають, що депутати подають недостатньо інформації про свою діяльність, і викладена інформація не завжди зрозуміла для більшості опитаних. Тільки дуже обмежена кількість респондентів стверджує, що інформації достатньо і вона зрозуміла. У воєнний період основним пріоритетом, на думку опитаних, має бути забезпечення потреб війська та оборони держави. Крім того, зазначаються інші важливі аспекти, такі як боротьба з корупцією, контроль за використанням бюджетних коштів та надання матеріальної допомоги соціально незахищеним верствам населення.

Результати опитування свідчать про низький рівень довіри громадськості до Верховної Ради України як інституції. Лише третина респондентів повністю або швидше довіряє парламенту, водночас більшість виявляє сумніви та недовіру. Найвищий рівень довіри спостерігається серед молоді, жінок та сільського населення. Законодавча функція є основною для більшості респондентів, але опитані також сприймають парламент як бездіяльний орган або недостатньо занурений у потреби народу. Щодо звернення з проблемами, здебільшого респонденти виявляють більшу впевненість у місцевих представництвах партій, ніж у своїх обраних народних депутатах. Водночас, під час воєнного стану,

президент має більший вплив на політичні рішення, що відображається у сприйнятті громадськістю. Залучення громади до політичної та громадської активності виявляється на рівні підтримки збору коштів та волонтерської діяльності, але залишається низьким щодо участі в різних акціях та залученості до консультацій з обговорення важливих питань у громаді. Незважаючи на це, значна частина респондентів виявляє готовність долучитися до ініціатив народних депутатів, спрямованих на розвиток громади. Однак, майже четверта частина опитаних висловлюють байдужість до таких ініціатив.

Результати експертного інтерв'ювання свідчать про різний досвід взаємодії з народними депутатами. Представники органів місцевого самоврядування зазначили, що взаємодія з народними депутатами відбувається на постійній основі. Основним засобом комунікації є особисті звернення або звернення до помічників народного депутата. Представники органів місцевого самоврядування найчастіше звертаються до народних депутатів щодо лобіювання інфраструктурних об'єктів, таких як школи, спортивні комплекси і т.д. Щодо представників громадського сектору, взаємодія з народними депутатами є тіснішою в межах питань, що пов'язані з їх діяльністю та інтересами. Громадський сектор застосовує різноманітні форми комунікації, такі як звернення та згадування народних депутатів у соціальних мережах. Результати співпраці залежать від співпадіння інтересів ГО та народного депутата.

Народні депутати від Рівненської області використовують різні форми комунікації з виборцями, включаючи особисті прийоми, соціальні мережі та електронні інструменти. Проте, взаємодія з виборцями значно зменшилася під час пандемії COVID-19 через обмеження. За перший рік війни, практично не було особистої взаємодії з виборцями, замість цього використовувались соціальні мережі та електронна пошта. Протягом другого року війни відновилися особисті прийоми, але їх кількість була обмеженою. Зазвичай, виборці звертаються до народних депутатів щодо соціальних та побутових питань, які не входять до сфери їх повноважень. Депутати намагаються направити виборців до місцевих депутатів у таких ситуаціях. Народні депутати позитивно ставляться до публічних консультацій, але проти їх законодавчого закріплення, мотивуючи це тим, що це може ускладнити процес ухвалення рішень. Замість цього, вони вважають, що такі процедури повинні бути реалізовані на рівні виконавчої гілки влади. Після впровадження воєнного стану сфера діяльності народних депутатів значно змінилася, оскільки ключову роль почали відігравати військові адміністрації щодо розподілу бюджетного фінансування. Загалом, взаємодія у парламенті відрізняються для кожного депутата в залежності від їхнього попереднього досвіду. Разом з тим, народні депутати зазначають, що після 24 лютого парламент став більш консолідованим та орієнтованим на результат, узгоджуючи свою позицію з президентом та урядом.

Рекомендації

1. Реалізація ініціатив щодо підвищення політичної обізнаності та громадянської освіти серед жителів Рівненської області. В даному контексті варто зробити наголос на проведення громадських кампаній, освітніх програм в школах та ширше залучення мешканців громад до різних ініціатив. Метою таких заходів має бути інформування громадян про їхні права, роль обраних представників та важливість активної участі в політичних процесах.

2. Покращити поширення інформації про діяльність, законодавчі ініціативи та досягнення обраних представників. Розробити зручні для користувача платформи, такі як офіційні веб-сайти чи сторінку в соціальних мережах, де учасники зможуть отримати доступ до інформації про роботу своїх представників, включаючи законодавчі пропозиції, результати голосування та заходи щодо залучення мешканців громади.

3. Заохочувати народних депутатів до активної взаємодії зі своїми виборцями шляхом організації місцевих заходів, громадських консультацій та ініціатив, які безпосередньо стосуються потреб і проблем громади. Це допоможе зміцнити довіру та встановити міцніший зв'язок між представниками та їхніми виборцями. Разом з тим, співпраця з організаціями громадянського суспільства, які працюють над питаннями, що становлять суспільний інтерес, сприятиме прозорості та забезпечить більш інклюзивний процес прийняття рішень. Регулярна взаємодія з виборцями та іншими стейкголдерами через зустрічі, опитування або онлайн-платформи може допомогти парламентаріям залишатися на зв'язку зі своїм електоратом і ефективно задовольняти їхні потреби.

4. Підвищити рівень довіри громадськості до парламенту через пояснення процесів прийняття рішень та їх мотиви. Через негативне сприйняття інституції варто приділити особливу увагу боротьбі з корупцією. Зміцнення правових механізмів, посилення нагляду та звітності, а також належна реакція на корупційні випадки, можуть сприяти збільшенню довіри до інституції.

5. Залучати різних стейкголдерів до законотворчої діяльності шляхом активного співробітництва з фаховими організаціями, асоціаціями та громадськими організаціями з хорошою репутацією. Забезпечити зручний та доступний механізм для пропозицій й ініціатив від цих стейкголдерів.

Ці рекомендації мають на меті посилити залучення громадян, покращити взаємодію та зміцнити зв'язки між виборцями та їх народними депутатами в Рівненській області. Впроваджуючи ці заходи, можна посилити демократичний процес і сприяти більш активному та поінформованому суспільству.

Дослідження «Сприйняття громадянами ролі парламенту та народних депутатів в умовах воєнного стану та вивчення запитів щодо форм комунікації» стало можливим завдяки щедрій підтримці американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст не обов'язково відображає погляди USAID чи уряду Сполучених Штатів.

Дослідження проводилося Аналітичним центром «Школа політичної аналітики «ПОЛІС» Національного університету «Острозька академія» в межах проєкту «Практична аналітика для парламенту». Цей проєкт реалізовується Рівненською обласною організацією Всеукраїнської громадської організації «Громадянська мережа «ОПОРА» в межах Програми USAID «РАДА: наступне покоління», яка є п'ятирічною ініціативою (2021–2026) та впроваджується ГО «Інтерньюз-Україна». Детальніше про Програму: https://internews.ua/rang, https://www.facebook.com/usaidradaprogram/, https://www.facebook.com/internewsukraine